

TOOLBOX VOOR BEGELEIDERS IN DE BIJZONDERE JEUGDZORG EN HUN JONGEREN

Geldwijs op eigen benen

Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn (CEBUD)

2026

THOMAS MORE

Inhoud

1. INLEIDING 4
1.1. Menswaardig inkomen 5
1.2. Financiële vaardigheden 5
1.3. Financieel gedrag 6
Financieel welzijn 7

2. RANDVOORWAARDEN VOOR SUCCESVOLLE FINANCIËLE EDUCATIE 8
2.1. Waarom is financiële educatie voor deze doelgroep zo belangrijk? 8
2.2. Welke thema's zijn relevant? 8
2.3. Hoe versterk je de financiële redzaamheid van jongeren in je eigen begeleiding? 9
2.4. Wanneer zet je in op financiële educatie? 10
2.5. Samengevat 11

3. HET ABC VAN FINANCIËLE REDZAAMHEID 12
3.1. Administratie ordenen en bewaren 13
3.2. Bankieren 15
3.3. Belastingaangifte 17
3.4. Besparen 19
3.5. Budgetteren 22
3.6. Digitale vaardigheden 24
3.7. Huren 25
3.8. Inkomen 27
3.9. Investeren 30
3.10. Kredietkaarten 32
3.11. Lenen en kredieten 34
3.12. Omgaan met verleidingen 36
3.13. Phishing en scams 38
3.14. Rechten verkennen 41
3.15. Schulden 42
3.16. Sparen 45
3.17. Verzekeringen 48

4. METEN VAN EFFECTEN VAN FINANCIËLE EDUCATIE 51
Vragenlijsten op papier 52

5. LEESLIJST 71

COLOFON

© Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn (CEBUD), Thomas More, 2026

Deze toolbox is een uitgave van het Expertisecentrum Budget en Financieel Welzijn (CEBUD) van Thomas More. Bij de samenstelling van deze uitgave is uiterste zorgvuldigheid nagestreefd. Desondanks kunnen CEBUD of Thomas More voor eventuele (druk)fouten en/of onvolledigheden geen aansprakelijkheid aanvaarden.

1. Inleiding

Hoe zorg je ervoor dat jongeren die in de bijzondere jeugdzorg verblijven financieel redzaam zijn als ze de jeugdzorg verlaten?

Die vraag proberen we met deze toolbox te beantwoorden. Het is geen toverformule en ook geen one-size-fits-all-methode. Het is een gereedschapskoffer waaruit je kan putten om belangrijke geldthema's te bespreken of vaardigheden aan te leren. Hoewel financiële educatie bij uitstek iets is dat op maat moet gebeuren, zijn de bouwstenen universeel. In deze toolbox bundelden we daarom achtergrondinformatie, praktische tips en concrete tools die de huidige stand van de wetenschappelijke kennis hierover weerspiegelen. Zo ben jij als begeleider goed gewapend en kunnen de jongeren die je begeleidt later geldwijs op eigen benen staan.

In de toolbox vind je eerst onze visie op financiële redzaamheid: wat bedoelen we daarmee en wat moeten jongeren dan weten, kunnen en doen? Vervolgens kaderen we hoe je de financiële educatie van jongeren aanpakt: individueel en in je dagelijkse begeleiding, of meer gestructureerd met groepssessies of te behandelen thema's. In de studie *Geldwijs op eigen benen* verkenden we met jongeren uit de bijzondere jeugdzorg en hun begeleiders welke randvoorwaarden hierbij belangrijk zijn. Tot slot vind je voor de belangrijkste financiële domeinen een overzicht van informatie en concrete tools waarmee jij en de jongeren die je begeleidt kunnen bijleren over geld.

Deze toolbox is het resultaat van twee onderzoeksprojecten:

- In 2024-2025 stelden we in een verkennende studie vast dat financiële educatie van jongeren in de bijzondere jeugdzorg vaak ad hoc wordt uitgevoerd en afhankelijk is van de tijd en expertise die de begeleiders zelf hebben.
- Dankzij de financiering van het ING-fonds 'What the Finance', dat wordt beheerd door de Koning Boudewijnstichting, konden we deze toolbox ontwikkelen. Hiermee ondersteunen we begeleiders in hun inspanningen om jongeren in de bijzondere jeugdzorg financieel redzaam te maken en helpen we jongeren om hun budget goed te kunnen beheren. In onze studie Geldwijs op eigen benen werkten we nauw samen met jongeren die in de bijzondere jeugdzorg verblijven, hun begeleiders en enkele jongeren die de jeugdzorg recent verlieten. Dat deden we bij twee pilootorganisaties.

In de toolbox wordt af en toe verwezen naar bronnen en resultaten uit deze studie[1]. Omdat de studies beperkt waren en slechts jongeren telden uit twee pilootorganisaties, mogen deze uitspraken en de hieruit volgende conclusies louter als indicatief worden beschouwd. Door de noden die we uit de verschillende gesprekken hebben ervaren, reiken we toch graag de verworven inzichten aan ter ondersteuning van de praktijk.

Wil je nog meer achtergrondinformatie of duiken in de relevante literatuur? Dan vind je helemaal achteraan een beknopte leeslijst met suggesties.

Veel succes en leerplezier!

Heb jij suggesties om deze toolbox beter te maken of zijn er thema's die je mist? Mail je ideeën naar **info@cebud.be** of klik hier om de evaluatiebevraging in te vullen.

[1] Exelmans, A., Peeters, N. & Penne, T. (2026). Geldwijs op eigen benen – Hoe maken we jongeren in de bijzondere jeugdzorg financieel redzaam?. Geel: Thomas More

Onze visie op financiële redzaamheid

> ***Iemand is financieel redzaam wanneer die persoon voldoende inkomsten heeft om menswaardig te leven en erin slaagt de eigen uitgaven en inkomsten in evenwicht te houden, zowel vandaag als in de toekomst. Daarvoor zijn een menswaardig inkomen, goede financiële vaardigheden en een gezond financieel gedrag nodig.***

1.1. Menswaardig inkomen

De eerste en ook noodzakelijke voorwaarde voor financiële redzaamheid is een menswaardig inkomen. Hiermee bedoelen we **een inkomen waarmee je alle uitgaven kan betalen die minimaal nodig zijn om volwaardig aan de samenleving te kunnen deelnemen**. Hoeveel dit is, tonen we aan met de referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie.

Ook als begeleider in de bijzondere jeugdzorg kan je de referentiebudgetten inzetten. Gebruik bijvoorbeeld de gratis REMI Budgetcalculator: hiermee krijg je een inschatting van hoeveel inkomen een gezin of jongeren **minimaal** nodig hebben om volwaardig te kunnen deelnemen aan de samenleving. Goed om te weten is ook dat heel wat professionals onze webapplicaties gebruiken om die berekening voor cliënten te maken. Belgische OCMW's gebruiken daarvoor de webapplicatie REMI Sociaal, actoren in de budget- en schuldensector werken met REMI Schuldenvrij en de diensten studentenvoorzieningen in het hoger onderwijs hanteren REMI Student. Op onze website vind je ook de referentiebudgetten voor enkele gezinssamenstellingen.

We kunnen niet genoeg benadrukken waarom een menswaardig inkomen zo belangrijk is. Langdurig moeten rondkomen met een te laag inkomen zet een kettingreactie van negatieve gevolgen in gang. De impact daarvan op iemands leven is vaak ontwrichtend. Een tekort aan financiële middelen heeft een negatieve impact op allerlei levensdomeinen, zoals gezondheid, sociale participatie en onderwijs. We weten al langer dat geldzorgen ook leiden tot stress, schaamte, kortetermijndenken en een uitputting van de energie voor zelfcontrole. Dit versterkt gewoontegedrag en ondermijnt doelgericht handelen, waardoor het nog moeilijker wordt om uit armoede of financiële moeilijkheden te ontsnappen.

Een menswaardig inkomen kan deze negatieve spiraal stoppen en mensen weer regie over hun leven geven.

1.2. Financiële vaardigheden

Financiële redzaamheid veronderstelt daarnaast ook dat je over voldoende financiële vaardigheden beschikt. Daarmee bedoelen we dat je de kennis en vaardigheden hebt die nodig zijn om belangrijke financiële taken op te nemen. Taken zoals administratie beheren, inzicht hebben in inkomsten en uitgaven, een budgetplan opstellen, duurzame keuzes maken of toekomstige noden voorzien en inplannen.

Een belangrijke opmerking nog bij het werken aan financiële redzaamheid is dat je als begeleider niet zomaar financiële taken overneemt. Laat verantwoordelijkheden die jongeren kunnen dragen, ook bij de jongeren; zoals boodschappen doen, een betaling uitvoeren of een brief invullen. Ondersteun waar nodig en doe dat op maat en tempo van de jongeren. Probeer gaandeweg de verantwoordelijkheden te vergroten en te zorgen dat jongeren voldoende vaardig worden in alle vier de pijlers.

Weet je dat volledige zelfstandigheid (nog) niet haalbaar is voor bepaalde jongeren? Zoek dan naar de meest passende vorm van ondersteuning en start deze op vóór deze jongeren de voorziening verlaten.

1.3. Financieel gedrag

We zeggen weleens: weten is nog geen doen. En daarmee vatten we de derde voorwaarde perfect samen. De financiële vaardigheden die jongeren theoretisch verwerven, moeten ze ook toepassen in hun dagelijks leven. Financieel gedrag komt deels tot stand door bewuste keuzes, maar vooral door gewoontes, emoties en omstandigheden.

Werken aan gezonde gewoontes is daarom van levensbelang voor gezonde financiën. Jongeren moeten dus niet alleen technisch een bepaalde handeling kunnen stellen en tot een goed einde brengen, maar hebben vooral nood aan goede routines zodat ze bepaalde gedragingen als vanzelf stellen.

Emoties en omstandigheden heb je als begeleider niet in de hand. Zeker bij jongeren die zich in een kwetsbare, stressvolle en financieel onzekere situatie bevinden, kunnen deze een grote invloed uitoefenen op financiële beslissingen. Werken aan bewustzijn, draagkracht én veerkracht is daarom ook voor hun latere financiële leven relevant.

Factoren die het financieel gedrag beïnvloeden

- **Schaarste:** mensen die leven met langdurig geldtekort komen in een tunnelvisie terecht. Ze focussen vooral op korte termijn en slagen er niet goed in om vooruit te plannen of om rekening te houden met de langetermijngevolgen van keuzes.
- **Zelfcontrole:** schaarste en stress vragen veel mentale energie. Daardoor komt de zelfcontrole onder de druk te staan en vinden mensen het moeilijk om impulsen te beheersen en verleidingen te weerstaan. Vaak vallen mensen dan ook terug op gewoontegedrag.
- **Stress:** langdurige stress heeft een negatief effect op de concentratie, het geheugen, de emotieregulatie en het vermogen om prioriteiten te stellen. Dit verklaart ook waarom mensen met geldzorgen afspraken vergeten of impulsief of emotioneel reageren.
- **Gewoontegedrag:** mensen leren door te zien. Mensen die weinig goede voorbeelden hadden van bewust geldgedrag, hebben zelf ook vaak minder gezonde gewoontes. Nieuwe routines aanleren vraagt tijd, oefening en ondersteuning, maar zorgt wel voor de grootste gedragsverandering. Als je alleen maar kennis overdraagt, is de kans veel kleiner dat mensen tot échte gedragsverandering of duurzame keuzes komen.
- **Gevoel van controle:** mensen die het gevoel hebben dat ze geen controle hebben over hun leven, nemen minder snel initiatief. Door hen succeservaringen te laten opdoen en kleine haalbare stappen te zetten, groeit het vertrouwen dat ze wel controle hebben en dat ze door hun gedrag zelf een verschil kunnen maken.
- **Zelfvertrouwen:** mensen die geloven in hun eigen capaciteiten stellen vaker gedrag dat hen vooruithelpt in het leven. Succeservaringen bezorgen en erkenning geven voor de inspanningen versterken dit vertrouwen.

Hoe de omgeving het gedrag beïnvloedt

- **Opvoeding:** mensen leren van voorbeelden en voor jongeren zijn ouders vaak rolmodellen. Dat is moeilijk wanneer ouders niet altijd bewust gedrag vertonen of wanneer jongeren niet zoveel volwassenen in hun leven hebben. Onthoud dat ook jij als begeleider een rolmodel kan zijn en door het goede voorbeeld te geven de weg toont naar financiële redzaamheid.
- **Normen en waarden:** vrienden, sociale media en de bredere samenleving beïnvloeden enorm hoe we naar geld kijken en ermee omgaan. De druk om erbij te horen zet soms aan tot het nemen van minder duurzame of bewuste financiële keuzes.
- **Sociale steun:** een ondersteunend netwerk is helpend en nodig om nieuwe vaardigheden te ontwikkelen en vol te houden. Je kan hierin een belangrijke rol spelen door jongeren te coachen, aan te moedigen of toe te leiden naar bijkomende ondersteuning. Werken aan financiële redzaamheid kan je individueel doen, maar groepswerkingen hebben als voordeel dat deelnemers van elkaar leren, steun vinden bij elkaar én meer zelfvertrouwen krijgen omdat ook zij iets bij te dragen hebben aan het leerproces van een ander.

- **Maatschappelijke context:** ook wetgeving, voorzieningen en maatschappelijke structuren beïnvloeden financieel gedrag van jongeren. Denk aan de toegankelijkheid van (schuld)hulpverlening of regelgeving rond kredieten. Zij kunnen ongezond financieel gedrag tegenhouden, bijvoorbeeld door een verbod op kredieten voor minderjarigen, maar ook toelaten, bijvoorbeeld door de soepele wetgeving rond achteraf betalen.

Financieel welzijn

Redzaamheid is een basisvoorwaarde om te komen tot een goed financieel welzijn. Voor ons betekent dit:

- kunnen voldoen aan financiële verplichtingen en alle noodzakelijke uitgaven,
- vertrouwen hebben in je financiële toekomst
- en kunnen kiezen voor dingen die je plezier brengen in het leven.

Financieel welzijn betekent dus niet enkel overleven, maar ook echt kunnen floreren.

2. Randvoorwaarden voor succesvolle financiële educatie

Om deze toolbox te ontwikkelen, gingen we in gesprek met jongeren die in de bijzondere jeugdzorg verblijven, jongeren die de voorziening recent hebben verlaten en met enkele begeleiders. Hun suggesties en inzichten verwerken we in dit deel, samen met de belangrijkste inzichten uit de literatuur. Dat geeft jou extra slagkracht om tot succesvolle financiële educatie te komen.

2.1. Waarom is financiële educatie voor deze doelgroep zo belangrijk?

Jongeren en jongvolwassenen in de bijzondere jeugdzorg komen vaak uit moeilijke thuissituaties. Waar leeftijdsgenoten steeds langer thuis blijven wonen, wordt van jongeren in de bijzondere jeugdzorg verwacht dat ze al op jonge leeftijd op eigen benen staan. Ze ervaren de weg naar volwassenheid als een hobbelig parcours, met weinig ruimte om fouten te maken en zonder uitgebreid netwerk om op terug te vallen.

Een van de grootste uitdagingen bij het verlaten van de jeugdzorg is het duurzaam omgaan met hun vaak beperkte budget. Ze moeten vaak rondkomen met een inkomen dat te laag ligt om menswaardig te kunnen leven. Uit eerder onderzoek blijkt dat ze vaak verdwalen in hun zoektocht naar geschikte hulp, stuiten op lange wachttijden of vallen tussen wal en schip. Jongeren die de jeugdzorg verlaten lopen dan ook een groter risico op armoede en dak- en thuisloosheid.

De kwetsbaarheid en de directe behoefte aan financiële kennis en vaardigheden maken financiële educatie voor deze doelgroep bijzonder relevant.

2.2. Welke thema's zijn relevant?

Er zijn heel wat thema's relevant als het gaat over financiële educatie: dat zie je in hoofdstuk **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**. Veel van die thema's komen al aan bod in de begeleidingen die we hebben bekeken:

- administratie
- budgetteren
- inkomen
- sparen
- schulden
- verzekeringen
- lenen
- huren
- (online)bankieren
- omgaan met verleidingen

Daarnaast uitten jongeren expliciet hun interesse in enkele thema's die nu nog ontbreken: **investeren**, **besparen**, **phishing** en **scams**. Daartegenover staat dat jongeren thema's zoals **belastingen**, **leningen en kredietkaarten** minder interessant vinden, maar dat ze volgens de literatuur wel behoren tot essentiële financiële kennis.

2.3. Hoe versterk je de financiële redzaamheid van jongeren in je eigen begeleiding?

2.3.1. Algemene tips

- Sluit aan bij de leefwereld en actuele noden van jongeren.
- Pas het niveau én de inhoud aan op maat van de jongeren.
- Behandel inhoud waarmee jongeren snel iets zijn. In financiële educatie noemen we dat het *just-in-time-principe*. Pensioenopbouw is voor een 16-jarige minder relevant dan digitaal leren bankieren. Door informatie af te stemmen op wat ze nodig hebben of kunnen toepassen, vergroot de kans dat ze interesse gaan tonen in nieuwe thema's.
- Gebruik actieve en interactieve werkvormen, zoals oefeningen, simulaties, spellen en ervaringsgericht leren. Dit maakt de inhoud concreet en herkenbaar.
- Durf in te zetten op groepswerkingen en uitwisselingsmomenten. Beperk financiële educatie niet tot ad hoc gesprekken die je met jongeren hebt op basis van een vraag of gebeurtenis. Groepswerking is waardevol omdat leren van en met leeftijdsgenoten motiverend werkt.
- Betrek het netwerk rond de jongeren. Ouders, familie, begeleiders en andere betrokkenen kunnen jongeren ondersteunen, een rolmodel spelen en oefenkansen creëren om te leren.
- Zorg dat je als begeleider of lesgever beschikt over voldoende kennis en vertrouwen om financiële educatie aan te bieden. Deze toolbox kan je daarin ondersteunen. Zoek ondersteuning bij ervaringsdeskundigen, inhoudelijke experts, peer-educators of digitale leeromgevingen als je onvoldoende kennis of vertrouwen hebt.
- Ga voor een duurzame gedragsverandering. Dit vraagt meer dan enkel informatie aanbieden. Zet daarom in op motivatie, zelfvertrouwen, het stellen van haalbare doelen en het bieden van voldoende oefenkansen. Dat is minstens zo belangrijk om nieuwe kennis om te zetten in gedrag.

2.3.2. Lesvormen

Op basis van de gesprekken die we hebben gevoerd, geven jongeren de voorkeur aan actieve en begeleide werkvormen. Getuigenissen van ervaringsdeskundigen, workshops en individuele gesprekken scoren daarbij het hoogst. Ook educatieve spellen worden positief onthaald. Op volledig zelfstandig leren haken de meeste jongeren af.

Jongeren waarderen:

- actieve deelname in plaats van enkel luisteren;
- sprekers met expertise of eigen ervaring als jongeren uit de bijzondere jeugdzorg;
- contact met andere jongeren en verschillende meningen.

Tegelijk verschillen de voorkeuren: sommige jongeren leren liever in groep, anderen liever individueel. Een gevarieerd aanbod in de voorziening verhoogt daarom de kans dat alle jongeren aansluiting vinden.

2.3.3. Zelfstandig leren aantrekkelijker maken

Als jongeren toch zelfstandig aan de slag moeten gaan, verkiezen ze vooral interactieve en digitale vormen. AI-tools scoren veruit het hoogst, gevolgd door educatieve games en video's. Klassiek leesmateriaal, algemene websites en apps zijn minder populair omwille van het vele lees- en zoekwerk dat ze vragen.

Spreek jongeren regelmatig aan over het leren over financiële kwesties. De meeste jongeren die we spraken, vertelden eerlijk dat ze zelfstandig leermateriaal allicht niet zouden gebruiken. Begeleiding bieden en samen leren, lijkt dus heel belangrijk te zijn.

2.3.4. AI-chatbots: kritisch denken moet worden gestimuleerd

AI speelt een grote rol in hoe jongeren vandaag informatie opzoeken. De meeste deelnemers in onze sessies gebruikten AI-chatbots om antwoorden te vinden op al hun vragen. Opvallend is dat ze AI doorgaans als zeer betrouwbaar beschouwen en dat ze de antwoorden niet in twijfel trekken.

Tegelijk blijkt dat jongeren weinig vertrouwen hebben in financiële informatie op sociale media of van influencers. Een belangrijke maatstaf voor hen is vooral van wie de informatie komt en welke expertise die persoon of bron heeft.

2.4. Wanneer zet je in op financiële educatie?

Financiële educatie werkt het best wanneer jongeren de opgedane kennis snel kunnen toepassen. Probeer informatie daarom aan te bieden in de periode dat jongeren deze kennis of vaardigheden in de praktijk kunnen toepassen. Begin je er vroeger mee? Ook prima, maar herhaal de informatie dan op het moment dat jongeren die nodig hebben.

Leeftijd

Uit onze gesprekken blijkt dat jongeren willen bijleren over geldzaken en duurzame keuzes tussen 16 en 19 jaar, met het zwaartepunt op **17 jaar**. Dit sluit aan bij de extra verantwoordelijkheden en keuzes waarmee jongeren vanaf 18 jaar worden geconfronteerd. Voor jongeren in de bijzondere jeugdzorg is het extra belangrijk dat zij genoeg zijn voorbereid omdat zij vaak vroeger zelfstandig gaan wonen of doorstromen naar een meer zelfstandige begeleidingsvorm. Hieronder vind je een overzicht van alle vaardigheden en kennis zoals deze werden gesitueerd door de jongeren.

Tabel 1 | Situering financiële kennis en vaardigheden op tijdslijn

Leeftijd	Financiële kennis of vaardigheid die volgens jongeren op deze leeftijd geleerd moet worden
12 jaar	Mailadres aanmaken Sparen
13 jaar	Phishing en scams
13,5 jaar	Budgetvriendelijk leven Zichtrekening openen
14 jaar	Betrouwbare info zoeken
14,5 jaar	Studentenjob
15 jaar	Leren budgetteren Goedkoper boodschappen doen
15,5 jaar	Verleidingen weerstaan
16 jaar	Besparen Reguliere job
16,5 jaar	Hulp zoeken (hulpverleningsorganisaties) Tegemoetkomingen Rekeningen betalen Ziekenfonds Een budgetplan opstellen
17 jaar	Online overheidsdiensten Huren Verzekeringen Bankapp en onlinebankieren

17,5 jaar	Overzicht van budget bijhouden Kredietkaarten Uitkeringen Belastingsaangifte Belangrijke papieren lezen Itsme Spaarrekening openen
18 jaar	Belangrijke papieren bijhouden
18,5 jaar	Lenen Schulden
19,5 jaar	Noodspaarbuffer

Tijdstip van educatie

In je individuele begeleiding kan je inspelen op de zorgen waarmee jongeren zitten of de dingen die ze vertellen over vrienden, iets wat ze op school hoorden, iets wat ze op sociale media zagen passeren. Hoor je jongeren iets zeggen over Klarna of uitgesteld betalen, dan is dat een perfect moment om te peilen naar wat ze al weten, hoe ze ernaar kijken, en of ze het al gebruiken. Daarop bouw je dan het gesprek verder of reik je bepaalde kennis of tools aan die de jongeren verder kunnen gebruiken.

Wil je graag wat meer voorbereid en gepland aan de slag, dan zijn groepssessies heel waardevol. Let erop dat je ze niet plant na een lange school- of werkdag want dan zeggen jongeren er weinig zin in te hebben. Organiseer het dan beter op woensdagnamiddag of zaterdagmiddag. Om hun aandacht erbij te houden, beperk je best de sessies tot 60 minuten.

Incentives werken vaak goed: geef de jongeren eten, drinken, versnaperingen of iets leuks in ruil.

2.5. Samengevat

Wil je jongeren financieel redzamer maken en klaarstomen voor hun verdere financiële leven?

- Test een variatie aan lesmethoden. Denk aan een getuigenis van een ervaringsdrager, een workshop of individuele gesprekken. Kies wat werkt voor jou en de jongeren die je begeleidt.
- Betrek jongeren die je voorziening recent verlieten of inhoudelijke experten.
- Organiseer vastgelegde sessies niet na een drukke dag, maar op een rustiger moment. Motiveer jongeren met een incentive en houd de sessie voldoende kort.
- Werk op maat en vraaggericht, maar zet ook in aanbodgerichte educatie over thema's die belangrijk worden voor jongeren.
- Durf ook onderwerpen te behandelen die niet in je standaardbegeleiding zitten zoals investeren, besparen, phishing en scams, belastingen, leningen, kredietkaarten en het kritisch gebruiken van AI. Voel je je onzeker over een onderwerp? Betrek dan externe experten of werk samen met collega's. Je hoeft niet alles alleen of zelf te doen!
- Zet een tandje bij als het gaat over geldzaken bij jongeren tussen 16 en 19 jaar. De meeste info en vaardigheden kunnen ze al snel omzetten in de praktijk. Dit neemt niet weg dat deze of andere thema's al eerder aan bod mogen komen, zéker als bepaalde jongeren interesse tonen.

3. Het abc van financiële redzaamheid

Ben jij een begeleider in de bijzondere jeugdzorg? Goed, want dan is deze toolbox iets voor jou! De informatie die je hierin vindt, helpt je om de jongeren die je begeleidt goed te kunnen voorbereiden op hun zelfstandige financiële leven. Je vindt daarom achtergrondinformatie zodat jij zelf goed geïnformeerd bent en weet waar je betrouwbare bronnen kan vinden, en concrete tips en tools die je kan gebruiken in je begeleiding.

Wil je jongeren de weg wijzen naar betrouwbare informatie? Dan kan je hen deze websites aanraden:

- **WATWAT.be**: een website met antwoorden op allerhande vragen waarmee jongeren zitten
- **Mijngeldenik.be**: een website gericht op jongeren met kort en bondige info over alles dat te maken heeft met geld
- **Centenvoorstudenten.be**: een website vol info voor jongeren die verder willen studeren
- **Heyday app**: een app gericht op jongeren die alleen (gaan) wonen en die een antwoord geeft op allerhande vragen.
- **Wakosta - op eigen benen op nieuwe bodem**: deze brochure bevat duidelijke en beknopte info over verschillende aspecten van het leven in België. Hoewel de brochure focust op nieuwkomers, is deze ook perfect bruikbaar voor jongeren. Ze behandelt de meeste thema's die ook wij in deze toolbox bespreken.
- **Het Wakosta?! inleefparcours**: in het inleefparcours ervaren jongeren (vanaf 16 jaar) via een interactief spel wat er allemaal komt kijken bij alleen wonen. Dit behandelt verschillende van onderstaande thema's.
- **Budgetwijzer.be:** een website met kort en bondige info over alles dat te maken heeft met geld, schulden en hulp zoeken.

3.1. Administratie ordenen en bewaren

3.1.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Onze administratie bestaat uit alle rekeningen en belangrijke berichten die we ontvangen. Voorbeelden zijn contracten die we afsloten, garantiebewijzen van aankopen of belangrijke documenten zoals fiscale attesten of loonfiches.

Weten waar je alles bewaart en hoe je het juiste document snel kan vinden, bespaart onnodige kopzorgen. Je verliest geen tijd meer met het zoeken naar die ene pincode of dat contactadres, en je hebt een overzicht van alle lopende contracten en abonnementen. Uit die ordening leer je ook al waaraan je geld spendeert. Dat is het begin voor jongeren om bewust met geld te kunnen omgaan.

3.1.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren openen de brievenbus en mailbox minstens twee keer per week en lezen de belangrijke berichten en rekeningen
- Jongeren bergen brieven op een vaste plaats op en bewaren digitale documenten in een geordende omgeving
- Jongeren nemen op een vast wekelijks moment alle brieven en mails door en bekijken wat er moet gebeuren
- Jongeren voeren op dat vast wekelijks moment de nodige betalingen uit. Op brieven noteren ze de datum van betaling. Bij digitale documenten voegen ze de datum in de bestandsnaam toe.
- Jongeren bekijken voor andere berichten wat er moet gebeuren: misschien is er een reactie of bevestiging nodig, een vraag die beantwoord moet worden, een beslissing die genomen moet worden… Ze voeren dit uit op dat vast wekelijks moment of plannen het op een later tijdstip in.

3.1.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: begrijpen van documenten

- Bekijk samen met de jongeren welke rekeningen of belangrijke documenten ze zelf al ontvangen. Lees ze samen en onderzoek of ze alles begrijpen. Van wie komt het document? Wanneer is de brief verstuurd? Wat is het probleem of de situatie? Wat moet er gebeuren, tegen welke datum? Wat gebeurt er als je niets doet? Is het zeker een legitiem document een geen scam?
- Krijgen de jongeren nog niet veel eigen documenten? Download dan de fictieve oefenfacturen van Wikifin. Deze kan je aanpassen aan de bedragen die de instelling hanteert. Hiermee raken jongeren op een veilige manier vertrouwd met belangrijke berichten.
- Gebruik de **app Lees Simpel** als jongeren moeite hebben om Nederlands te lezen of begrijpen. Brieven van de overheid, gerechtsdeurwaarders, rechtbanken en officiële instanties zijn vaak moeilijk te begrijpen. Deze app vat moeilijke brieven samen in eenvoudige taal en helpt te begrijpen wat er moet gebeuren.

Stap 2: bewaren en ordenen van documenten

- In een volgende fase van je begeleiding laat je jongeren nadenken over hoe deze dit soort documenten zouden bewaren. Je legt daarbij uit dat je deze documenten niet zomaar mag weggooien, maar dat ze belangrijk zijn en gezien kunnen worden als een soort bewijsmateriaal.
- Hoe lang ze documenten moeten bewaren vinden ze op deze website.
- Zoek samen met de jongeren uit hoe een handig ordeningssysteem eruitziet. Dat is voor iedereen verschillend, al zijn er enkele tips die kunnen helpen.
- Sommige documenten komen per post, andere komen digitaal. Het is belangrijk om voor beide wegen te bespreken hoe ze de ontvangen documenten kunnen bewaren.

- Bespreek welke categorieën het ordeningssysteem heeft. Je kan aan de slag met deze tussenbladen die je gratis kan downloaden of je kan er inspiratie uithalen voor een aangepast ordeningssysteem.
- Download dit stappenplan voor papieren en digitale documenten. Het is zowel voor jou als begeleider als voor de jongeren een houvast om documenten te bewaren en ordenen.
- Zoek met de jongeren uit hoe je een veilige back-up maakt van digitale administratie. Op een usb-stick, externe harde schijf, in de cloud, …
- Meer informatie nodig voor jezelf of een geheugensteuntje dat je aan de jongeren kan geven? Check dan deze blogpost over administratie ordenen.
- Er zijn ook digitale platformen zoals Doccle en Zoomit. Dat kan je zien als digitale brievenbussen waarin documenten en rekeningen terechtkomen van bedrijven en organisaties waar je klant bent. Je kan alles daar bewaren en vanuit het platform kan je ook veilig betalingen doen. Zo beheer je jouw administratie op 1 veilige plek. Als er een nieuw bericht binnenkomt op deze platformen krijg je als gebruiker een mailtje. Zo verkleint de kans dat je belangrijke berichten mist. Deze platformen zijn rechtstreeks te gebruiken op de laptop of computer en via een app ook op een tablet en smartphone.

3.1.4. Hoe werk je hieraan in groep?

Je kan het begrijpen en ordenen van je administratie ook inoefenen in groep. Voorzie fictieve documenten en facturen en laat de jongeren dit in kleine groepjes lezen, bespreken en sorteren met behulp van de tussenbladen.

3.2. Bankieren

3.2.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Bankieren is volgens het van Dale woordenboek *het afhandelen van geldzaken*. Een essentiële vaardigheid die belangrijk wordt zodra jongeren een zichtrekening en bankkaart hebben. Jongeren moeten weten hoe ze een betaling uitvoeren, waarop ze moeten letten en hoe ze veilig omgaan met hun bankkaart, pincode en bankapp. Hierdoor vergroot de kans dat ze op een correcte en veilig manier bankieren en dat ze tijdig ingrijpen als er zich moeilijkheden voordoen.

3.2.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren begrijpen de belangrijkste begrippen rond bankieren en betalen.
- Jongeren kunnen een overschrijving uitvoeren en weten welke gegevens daarvoor nodig zijn.
- Jongeren kennen het verschil tussen een doorlopende opdracht en een domiciliëring.
- Jongeren controleren betalingen, overschrijvingen en automatische betalingen.
- Jongeren gaan veilig om met bankkaart, pincode en bankapp.
- Jongeren weten wat te doen bij verlies of diefstal van hun bankkaart.

3.2.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: basisbegrippen begrijpen

Bekijk samen met de jongeren welke vormen van betalen en bankieren zij al gebruiken. Denk aan betalen met de bankkaart, contactloos betalen, betalen via QR-code, een overschrijving doen of geld ontvangen op de rekening. Licht deze belangrijke begrippen toe:

- **Overschrijving:** een eenmalige opdracht aan de bank om geld over te maken naar iemand anders. Hiervoor zijn onder andere het IBAN-rekeningnummer, de naam van de ontvanger, het bedrag en een (digitale) handtekening nodig.
- **IBAN:** het bankrekeningnummer. In België begint dit met BE en bestaat het uit 16 tekens.
- **Mededeling:** de uitleg bij een overschrijving. Vooral een gestructureerde mededeling is belangrijk bij betalingen aan bedrijven. Bij andere overschrijvingen kan een vrije mededeling helpen je te herinneren waarom je net deze betaling deed.
- **Doorlopende opdracht:** een automatische betaling van hetzelfde bedrag op vaste momenten, bijvoorbeeld voor huur of om maandelijks te sparen.
- **Domiciliëring:** toestemming aan een bedrijf om facturen automatisch van je rekening te laten betalen. Dit is handig bij bedragen die kunnen verschillen, zoals elektriciteit. Je moet er dan wel op letten dat er steeds voldoende geld op je zichtrekening staat om de betaling te laten uitvoeren.
- **Storting:** cashgeld op een rekening zetten via een bankautomaat of bankloket.

Gebruik de infofiches over Betaalmiddelen en Betaalkaarten van Wikifin voor jezelf om meer over deze (en andere) begrippen te weten te komen.

Stap 2: betalingen leren controleren

Laat de jongeren oefenen met het controleren van een fictieve betaling (oefening van Wikifin). Bekijk samen:

- Wie moet betaald worden, hoeveel en naar welke rekeningnummer?
- Welke mededeling moet worden toegevoegd?
- Staat er genoeg geld op de rekening?

- Gaat het om een eenmalige betaling of een automatische betaling?

Leg uit dat automatische betalingen handig kunnen zijn, maar dat ze deze regelmatig moeten controleren. Bij een doorlopende opdracht kan een betaling te lang blijven doorlopen als er geen einddatum werd ingesteld. Bij een domiciliëring gaat een bedrag automatisch van de rekening, ook wanneer het bedrag foutief is.

Stap 3: veilig leren bankieren

Geef de jongeren enkele duidelijke vuistregels mee:

- Controleer altijd alle gegevens voor je een betaling uitvoert.
- Kijk bij onlinebetalingen na of je op een betrouwbare website zit.
- Kies geen pincode zoals 1111, 1234 of je geboortejaar en deel deze met niemand.
- Schrijf je pincode nergens op. Doe je dat toch, bewaar ze dan zeker niet bij je bankkaart.
- Geef je bankkaart niet mee met iemand.
- Zet betalingslimieten, zeker voor contactloos betalen, niet te hoog. Denk eraan dat wanneer iemand je bankkaart vindt of steelt, deze zomaar contactloos kunnen betalen zolang de limiet niet is overschreden.
- Is je kaart kwijt of gestolen? Bel onmiddellijk Card Stop op 078 170 170.

Stap 4: oefenen in een veilige omgeving

Laat de jongeren risicovrij leren in de Demobank met de bijhorende oefeningen van Wikifin. Zo kunnen jongeren stap voor stap leren hoe onlinebankieren werkt.

Stap 5: het echte werk

Doe samen met de jongeren een echte overschrijving. Geef aan dat zij altijd bij je terechtkunnen voor vragen of bij twijfel.

3.2.4. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Mijngeldenik.be bespreekt dit thema op maat van jongeren. Je kan de jongeren ook altijd doorverwijzen naar hun bank.

Tip: Vergelijk de kosten van verschillende zichtrekeningen via Spaargids.

3.3. Belastingaangifte

3.3.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Wie 18 jaar of ouder is, moet een belastingaangifte indienen. Deze belastingaangifte wordt je automatisch toegestuurd. Ook minderjarigen die geld hebben verdiend of gekregen, moeten een belastingaangifte indienen.

Een belastingaangifte kan je zien als een overzicht van wat je vorig jaar hebt verdiend. In je aangifte van 2026 gaat het dus over wat je hebt verdiend in 2025.

Soms wordt een voorstel voor belastingaangifte al ingevuld door de belastingdienst. In dat geval is de aangifte makkelijker maar je moet wel goed controleren of al je inkomsten en uitgaven opgenomen zijn. Jongeren moeten dus leren hoe ze een aangifte correct indienen en welke informatie ze daarvoor nodig hebben, en hoe ze een ingevuld voorstel kunnen controleren. Zo kunnen ze boetes of te veel betaalde belastingen vermijden.

3.3.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren begrijpen dat ook minderjarigen een belastingaangifte moeten invullen als ze inkomsten ontvangen uit uitkeringen of een studentenjob.
- Jongeren begrijpen dat minderjarigen belastingen moeten betalen als hun inkomen boven een bepaalde grens ligt.
- Jongeren weten wat een belastingaangifte is en hoe ze deze moeten indienen.
- Jongeren weten dat de belastingaangifte elk jaar tussen eind april en half juli moet worden ingevuld en dat de aangifte over het vorige inkomstenjaar gaat.
- Jongeren weten dat het niet of te laat indienen van de aangifte kan leiden tot een boete en belastingverhoging.
- Jongeren weten waar ze hulp kunnen krijgen bij vragen of problemen met het invullen of indienen van de belastingaangifte.

3.3.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: de personenbelasting toelichten

- Leg uit dat de personenbelasting een belasting is op inkomsten.
- Bespreek dat iedereen vanaf 18 jaar een belastingaangifte moet indienen. Wie jonger is dan 18 jaar maar inkomsten ontvangt uit uitkeringen of een studentenjob, moet ook een belastingaangifte indienen.
- Maak duidelijk dat de aangifte altijd gaat over de inkomsten van het vorige kalenderjaar. Dat noemen we het inkomstenjaar. Het huidige jaar is het ‘aanslagjaar’.
- Bespreek dat een correcte belastingaangifte ervoor kan zorgen dat jongeren geld terugkrijgen, bij moeten betalen of geen van beiden.
- Wil je een korte en duidelijke uitleg meegeven aan de jongeren? Bekijk dan (samen) deze video van Wikifin.

Gebruik de infofiche Personenbelasting van Wikifin of bekijk hun website om hierover meer te leren.

Stap 2: het verloop van de belastingaangifte tonen

Bekijk samen met de jongeren de timing van de personenbelasting:

- Vanaf eind april kunnen de jongeren een belastingaangifte of een voorstel van vereenvoudigde aangifte ontvangen.
- De aangifte komt via de post en/of via MyMinfin. Je kan de aangifte op papier invullen en terugsturen of online invullen via Tax-on-web.
- De papieren aangifte moet zijn ingediend eind juni. Via Tax-on-web heb je tijd tot halverwege juli.
- Later dat jaar ontvangen de jongeren een aanslagbiljet met het definitieve resultaat of zij belastingen moet bijbetalen of geld terugkrijgen.

Stap 3: oefenen in veilige omgeving

Laat de jongeren risicovrij oefenen in de Tax-on-web trainingsomgeving van FOD Financiën. Doe dit de eerste keer eventueel samen.

Stap 4: het echte werk

Wanneer de belastingaangifte écht moet worden ingediend, kan je de jongeren vragen om dit zelf voor te bereiden. Kijk daarna mee naar die voorbereiding en controleer of die goed werd ingevuld. Zodra jullie overtuigd zijn dat de aangifte correct is, kunnen jongeren ze, eventueel samen met jou, indienen. Vergeet niet dat het indienen van een belastingaangifte spannend is en ondersteun de jongeren zoveel mogelijk.

3.3.4. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Op www.mijneersteaangifte.be vinden jongeren die voor het eerst hun aangifte indienen alle essentiële informatie.
- Bij de FOD Financiën kan de jongeren via de helpdesk vragen stellen of een afspraak maken voor hulp bij het invullen van de aangifte.
- Voor WatWat bundelde de FOD Financiën de belangrijkste info in begrijpelijke taal.

3.4. Besparen

3.4.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Vele kleintjes maken één groot. Besparen op uitgaven kan best wat geld opleveren. Daarnaast helpt het nadenken en spreken over besparingsmogelijkheden om jongeren bewuster te maken van hun uitgaven en hoe ze hiermee omgaan. Jongeren worden hierdoor een kritischere consument en kunnen bewuster financieel gedrag vertonen.

Omdat niet alle jongeren evenveel ruimte hebben om te besparen, vertrek je best vanuit de financiële situatie van specifieke jongeren en bekijk je samen wat haalbaar is.

3.4.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren kunnen het verschil maken tussen uitgaven die moeten en mogen.
- Jongeren kunnen bepalen welke uitgaven (minder) belangrijk zijn voor zichzelf.
- Jongeren weten op welke kosten bespaard kan worden en op welke manier.
- Jongeren gaan bewust om met vaak weerkerende uitgaven, in het bijzonder abonnementen.
- Jongeren vergelijken waar mogelijk prijzen en abonnementen.
- Jongeren kennen manieren om goedkoper boodschappen te doen, zich te verplaatsen, deel te nemen aan vrije tijd of om spullen aan te kopen.
- Jongeren weten waar hulp of ondersteuning mogelijk is bij een beperkt budget.

3.4.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: breng de uitgaven in kaart

Laat de jongeren een overzicht maken van de uitgaven waar geld naartoe gaat. Geef als opdracht om die uitgaven te verdelen in twee categorieën:

- uitgaven die **moeten**: dit zijn uitgaven die je moet doen om niet in te problemen te komen, gezond te leven en/of contractueel vastliggen zoals huur, energiekosten of noodzakelijke boodschappen en verzekeringen.
- en uitgaven die **mogen**: dit zijn uitgaven die je mag maken en waarvoor je vaak zelf kiest. Deze niet doen of uitstellen leidt niet tot een gebrekkige invulling van behoeften of contractuele problemen. Voorbeelden zijn funshopping, gadgets of take-away in plaats van zelf koken.

Je kan de jongeren vervolgens vragen om de uitgaven onder te verdelen naar belangrijkheid. Welke uitgaven zijn voor de jongeren écht belangrijk en welke wat minder? Dat helpt jongeren om keuzes te maken en te beslissen aan welke uitgaven ze graag geld geven, en welke uitgaven ze misschien kunnen minderen of schrappen.

Stap 2: besparen op vaste kosten

Op vaste kosten kan je makkelijker besparen. Vaak zijn er meerdere leveranciers voor hetzelfde product en kan je samen uitzoeken welke leveranciers het beste aanbod voor de jongeren hebben.

Energie

Het is belangrijk dat jongeren weten dat ze:

- op elk moment van leverancier voor elektriciteit en aardgas kunnen veranderen (opgelet: bij vaste contracten geldt dat niet altijd).

- geen verbrekingsvergoeding moeten betalen aan de oude leverancier, maar dat er soms wel andere kosten worden afgerekend, zoals de vaste vergoeding.
- de opzeg niet zelf moeten regelen maar dat dit gebeurt door de nieuwe leverancier. Meestal duurt de overschakeling een maand.

Je kan de jongeren leren om energiecontracten te vergelijken via de V-test van de VREG.

Telecom

Alles begint met weten: hoeveel betalen jongeren voor gsm, internet of televisie en hoeveel bedraagt hun verbruik? Via de website Beste Tarief krijgen ze snel een overzicht van bestaande abonnementen en tariefformules die passen bij hun verbruik Zo gaan ze (samen met jou) makkelijk na of ze niet te veel betalen.

Het is belangrijk dat jongeren weten dat ze:

- geen verbrekingsvergoeding moeten betalen als hun contract al minstens zes maanden loopt.
- mogelijk wél de restwaarde van een toestel moeten betalen, als ze een contract afsloten voor een abonnement met een toestel of andere bonus (zoals een gameconsole of tv).

Gezondheid

Bekijk samen met de jongeren welk ziekenfonds het beste aansluit bij hun situatie via de vergelijker van Mijn Vergelijker. Geef mee dat de meeste ziekenfondsen ook tussenkomen voor niet-medische kosten zoals terugbetalingen op (sport)kampen, lidgeld van jeugd- of sportclub… Hiervoor moeten de jongeren meestal zelf een document invullen en indienen om dit te ontvangen.

Vervoer

Bekijk samen of de jongeren recht hebben op kortingen bij De Lijn en NMBS. Heeft de jongeren een eigen vervoersmiddel, zoals een brommer? Vraag om alle onkosten goed bij te houden in een duidelijke tabel.

Stap 3: bekijk dagelijkse uitgaven

Besparen op dagelijkse uitgaven zoals boodschappen, ontspanning en het kopen van spullen is ook goed voor de portemonnee.

Voeding

Leer jongeren slim boodschappen doen:

- Doe één of twee keer per week boodschappen in plaats van elke dag.
- Koop witte producten of huismerken in plaats van dure A-merken.
- Kijk naar de prijs per kilogram of per liter.
- Ga niet winkelen met honger.
- Bedenk vooraf welke maaltijden je de komende week wil klaarmaken.
- Maak een gedetailleerd boodschappenlijstje en houd je eraan.
- Kijk eerst wat er thuis nog in voorraad is en wat je moet kopen.
- Check je planning en bekijk of je in de komende week nood zal hebben aan een snelle maaltijd. Voorzie in dat geval iets makkelijk zodat je niet in de verleiding komt om een dure afhaalmaaltijd te bestellen.

Voor jongeren die een heel klein budget hebben, is het slim om samen te bekijken of de jongeren:

- mogen winkelen in een sociale kruidenier waar producten aan een verminderde prijs worden aangeboden.
- recht hebben op een gratis voedselpakket.

Neem hiervoor samen contact op met de lokale sociale kruidenier of het OCMW.

Ontspanning en sociaal netwerk

Heel wat organisaties zorgen ervoor dat vrijetijdsactiviteiten of vakanties betaalbaar worden. Ook voor jongeren met een beperkt budget is het de moeite om hun aanbod eens te checken. Vaak hebben ze zelfs goedkope tickets voor grote festivals.

- Iedereen Verdient Vakantie
- VRIJUIT
- de lokale vrijetijdspas of UiTPAS

Tweedehands

Niet alles hoeft nieuw aangekocht te worden. Dat is goed voor je portemonnee maar ook voor de wereld. Hergebruik is alleen al vanuit dat perspectief aan te moedigen. Maar, aan tweedehands spullen hangt soms nog wat taboe of vooroordelen. Ga er dus niet zomaar vanuit dat alle jongeren daarvoor openstaan. Praat erover, vergelijk prijzen van nieuwe spullen met tweedehandsspullen en help de jongeren uitzoeken waar je betrouwbare tweedehandsspullen kan kopen, bijvoorbeeld:

- De Kringwinkel
- 2dehands.be
- Vinted
- Facebook Marketplace
- Sellpy.be

Wees voorzichtig met onlineplatformen. Er kunnen valse zoekertjes staan of namaakproducten worden verkocht. Deze tips van Safe on Web kunnen jou hierbij helpen. Praat met de jongeren over het risico dat ze net meer spullen (willen) kopen doordat ze goedkoper zijn. In dat geval moeten ze opletten van toch niet meer uit te geven dan initieel voorzien.

3.5. Budgetteren

3.5.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Weten wat je nodig hebt en waar je geld naartoe gaat, is het begin van een goed geldbeheer. Het helpt om duidelijk te maken welke vaste uitgaven er zijn en hoeveel ruimte er is om te sparen en geld uit te geven aan leuke zaken. Zo komen jongeren niet meer voor verrassingen te staan en kunnen schulden of leningen worden vermeden. Daarnaast biedt het jongeren inzicht in hun uitgavenpatronen; Dat is dan weer een goed vertrekpunt om na te denken over eventuele besparingsmogelijkheden (zie ook 3.4 Besparen).

3.5.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren weten welke types inkomsten er zijn en welke van toepassing zijn voor hun situatie.
- Jongeren weten welke types uitgaven er zijn en welke relevant zijn voor hun situatie.
- Jongeren kunnen een budgetoverzicht opstellen en bijhouden.
- Jongeren krijgen zicht op “verborgen” (kleine) frequente uitgaven zoals belegde broodjes.
- Jongeren kunnen een jaaroverzicht voor het komende jaar opstellen en bijhouden.
- Jongeren weten welke (dure) kosten zij kunnen verwachten in het komende jaar en bereiden zich hierop voor.
- Jongeren maken financiële keuzes die passen bij de eigen noden en wensen en op basis van hun budget- en/of jaaroverzicht.

3.5.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: breng inkomsten en uitgaven in kaart in een budgetoverzicht

Bekijk samen met alle jongeren:

- welke inkomsten er binnenkomen, en of die altijd even hoog zijn.
- welke vaste uitgaven er zijn, zoals huur of energie.
- welke terugkerende en dure uitgaven er zijn, zoals verzekeringen of het ziekenfonds.
- welke variabele kosten er zijn, zoals afhaalmaaltijden of kledij.
- of er noden zijn waar ze vandaag onvoldoende aan (kunnen) uitgeven

Breng al deze zaken samen in een budgetoverzicht. Kies hiervoor een systeem dat past bij de jongeren zelf. Voorbeelden van handige systemen zijn:

- een fysieke budgetagenda
- een Excel-sjabloon
- de Wakosta?!-app of Wakosta?!-website

Geef de jongeren de opdracht om een maand lang hun budgetoverzicht in te vullen om te controleren dat alle uitgaven werden opgenomen en er zeker geen ‘onzichtbare’ kleine uitgaven werden gemist, zoals belegde broodjes of uitgaansbudget.

Stap 2: reflecteer over het budgetoverzicht

Bespreek het budgetoverzicht en sta stil bij deze vragen:

- Zijn inkomsten en uitgaven in balans?
- Zijn er uitgaven die je verrasten?
- Hoe ervaarde je het om dit overzicht in te vullen?

Stap 3: gebruik het overzicht om keuzes te maken

Moedig de jongeren aan om keuzes te maken:

- Welke uitgaven zijn essentieel?
- Voor welke grotere uitgaven kan je beter vooraf sparen?
- Op welke uitgaven kan er nog bespaard worden?
- Zijn er extra inspanningen nodig om het budget beter in balans te krijgen?

Mensen doen heel vaak uitgaven waarvan ze zich niet echt bewust zijn maar waarvan de totale kost snel kan oplopen. Bijvoorbeeld broodjes, afhaalmaaltijden, koffie of snacks. Blijkt dat volgens het budgetoverzicht ook zo te zijn voor bepaalde jongeren? Reken dan samen eens uit hoeveel dit kost per week, per maand en per jaar. Door dit zichtbaar te maken, help je jongeren in te zien of ze die totaalkost oké vinden. Ze kunnen zo ook nadenken over andere uitgaven die ze met dat bedrag kunnen doen.

Stap 4: bereid voor op de toekomst met behulp van een jaaroverzicht

Vanuit dat budgetoverzicht ga je naar een budgetplanning of jaaroverzicht. Veel uitgaven blijven namelijk terugkomen en kan je dus ook in je budget inplannen. Noteer die uitgaven in een jaaroverzicht.

Zo zie je al snel of het budget op jaarbasis in balans is, welke maanden duur(der) zullen zijn en of er maanden zijn waarin er (extra) gespaard kan worden.

Om betalingsmoeilijkheden te vermijden, werk je best met zogenaamde twaalfden. Je spaart zo elke maand een vast bedrag voor alle kosten die je op driemaandelijkse, halfjaarlijkse of jaarlijkse basis hebt. Je berekent dat bedrag door alle niet-maandelijkse kosten op te tellen op jaarbasis en te delen door twaalf. Dat bedrag zet je best elke maand op een aparte spaarrekening. Komt er een rekening binnen? Dan staat het bedrag daar al klaar.

3.5.4. Hoe werk je hieraan in groep?

Je kan de stappen hierboven ook in groep bespreken en oefenen. Je werkt dan best met fictieve, maar realistische inkomsten en uitgaven die je zelf verzint. Gebruik je graag bestaand materiaal? Dan raden we je dit aan:

- het spel Budget Aan-Zet van Wikifin
- het online budgetspel van Wakosta

3.5.5. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Deze blogpost legt in toegankelijke taal uit hoe jongeren een budgetoverzicht kunnen maken.
- Jongeren tussen twaalf en vijfentwintig jaar oud die moeite hebben om dit (volledig) zelf te doen, kunnen terecht in het JAC van hun regio.
- Jongeren vanaf achttien jaar die er niet in slagen om dit (volledig) zelf te doen kunnen gratis terecht bij het OCMW in hun gemeente voor budgetbegeleiding of budgetbeheer. Ook sommige CAW's bieden dit aan (vanaf vijfentwintig jaar).

3.6. Digitale vaardigheden

3.6.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Jongeren zijn vaak digitaal vaardig in zaken die belangrijk zijn in het leven van jongeren. Denk maar aan het gebruik van sociale media. Helaas betekent dat niet automatisch dat ze ook digitaal vaardig zijn in alles wat met geld en administratie te maken heeft.

Daarvoor hebben ze vaak andere digitale vaardigheden nodig zoals onlinebankieren, betalen met Payconiq of hun bankapp, Itsme gebruiken of werken met de eID-kaart.

Steeds meer belangrijke diensten digitaliseren, en dat geldt ook voor de samenleving. Om te zorgen dat jongeren later niet achterblijven, is het essentieel dat zij deze vaardigheden goed beheersen.

3.6.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren kunnen vlot werken met een smartphone en laptop.
- Jongeren kennen digitale toepassingen die nodig zijn voor financiële redzaamheid, zoals bankapp en Itsme, en kunnen deze veilig gebruiken.

3.6.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: bekijk waar de jongeren moeite mee hebben

Ga samen na welke digitale vaardigheden de jongeren al beheersen en waar nog ondersteuning nodig is. Denk aan:

- werken met smartphone of laptop
- bankieren met een bankapp
- betalen via QR-codes
- Itsme gebruiken
- werken met de eID-kaart

Stap 2: kies passend oefenmateriaal

Deze platformen bieden veilige oefenkansen en betrouwbare informatie over deze thema's aan:

- 123Digit is een platform met informatie en oefeningen waarmee ze de digitale kloof willen verkleinen. Het platform is gratis te gebruiken. Hoewel het platform zich vooral richt op lesgevers in groep, kan het ook worden gebruikt in individuele begeleiding.
- Digiwatte is een videoreeks van Mediawijs. De video's zijn kort, duidelijk en vaak voorzien van stappenplannen waarmee je zelf aan de slag kan gaan.

3.6.4. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Digidak organiseert groepslessen en vrije inloopmomenten over digitale vaardigheden. Dit aanbod is vooral handig voor jongeren voor wie 123Digit of Digiwatte te moeilijk is, of voor jongeren die nood hebben aan extra individuele begeleiding.

3.7. Huren

3.7.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Wanneer jongeren de voorziening verlaten, zullen zij een woning moeten huren. Daar komt heel wat bij kijken: van de zoektocht naar een betaalbare woning tot het begrijpen en ondertekenen van een huurcontract. Door hen te leren waarop ze moeten letten en wat hun rechten en plichten zijn, staan ze sterker in deze zoektocht. Zo voorkom je dat ze in de problemen komen en weten ze waar ze terecht kunnen als er toch iets moeilijk gaat.

3.7.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren weten waar ze informatie kunnen vinden over huren en huurcontracten.
- Jongeren weten via welke websites ze woningen kunnen zoeken.
- Jongeren kunnen nagaan of een woning aan een goede prijs verhuurd wordt.
- Jongeren weten dat inschrijven voor een sociale woning belangrijk kan zijn.
- Jongeren weten waar ze op moeten letten om te beoordelen of een woning gezond en veilig is.
- Jongeren weten waar ze terechtkunnen met vragen over huurdersrechten of problemen met een huurbaas.

3.7.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: bespreek wat huren inhoudt

Bekijk samen met de jongeren informatie over huren, huurcontracten en alles wat daarbij komt kijken. Sta samen stil bij vragen zoals:

- Wat betekent het om een woning te huren?
- Wat staat er in een huurcontract?
- Welke kosten horen bij huren?
- Waarop moet je letten vóór je iets ondertekent?

Wikifin bundelt hierover heel wat nuttige informatie, zowel voor jou als begeleider als voor de jongeren zelf.

Stap 2: zoek samen naar woningen

Laat de jongeren kennismaken met manieren waarop ze woningen kunnen vinden. Via makelaars die in de buurt actief zijn of via deze websites:

- www.zimmo.be
- www.immoscoop.be
- www.immoweb.be

Bekijk samen enkele zoekertjes en bespreek wat de jongeren opvalt aan de huurprijs, extra vaste kosten en informatie in het zoekertje.

Stap 3: schat een realistische huurprijs in

Bekijk samen wat een realistische huurprijs is. Hierbij zijn twee interpretaties belangrijk:

- Je kan de Huurschatter van de Vlaamse overheid gebruiken om in te schatten of de huurprijs van een woning realistisch is.

- Je kan bekijken of de huurprijs haalbaar is voor de jongeren. Je kan de REMI Budgetcalculator gebruiken om in te schatten hoeveel inkomen jongeren zou nodig hebben bij een bepaalde huurprijs. Zo kan je bespreken of die huurprijs betaalbaar is met het inkomen waarover de jongeren beschikken.

Stap 4: schrijf de jongeren tijdig in voor een sociale woning

Een betaalbare woning vinden is niet evident. Meld daarom jongeren die de voorziening zullen verlaten zo snel mogelijk aan bij de woonmaatschappij voor een sociale woning. De wachtlijsten zijn lang, maar na vier jaar geeft de plaats op de wachtlijst recht op een huurpremie.

3.7.4. Naar wie kan je doorverwijzen?

Afhankelijk van de vraag of situatie van de jongeren kan je doorverwijzen naar:

- de woonmaatschappij voor inschrijving voor een sociale woning.
- de Huurdersbond bij vragen over huurdersrechten of problemen met een huurbaas.

3.8. Inkomen

3.8.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Het inkomen dat jongeren hebben tijdens hun verblijf in de voorziening is vaak vergelijkbaar met de hoogte van een leefloon. Uit ons eigen onderzoek blijkt dat dit zelden volstaat om menswaardig te kunnen leven. Wanneer het niet mogelijk is om dit inkomen vanuit de voorziening te verhogen, kunnen jongeren best een (studenten)job zoeken. Door hen te helpen in deze zoektocht en drempels weg te nemen, vergemakkelijk je het voor hen om te werken.

Daarnaast is het belangrijk dat jongeren met studentenjobs weten aan welke regels zij zich moeten houden om hun studentenstatuut te behouden. Zo zijn er regels voor het aantal uren dat ze mogen werken aan voordeligere sociale bijdragen en voor het maximaal inkomen dat ze mogen verdienen. Zo vermijden ze dat ze extra belastingen moeten betalen of hun recht op het Groeipakket (tijdelijk) verliezen.

Ook komen er bij jobs heel wat zaken kijken die voor jongeren uitdagend kunnen zij: het begrijpen van een loonbrief of het verschil tussen een bruto- en nettoloon. Door hen hierin te ondersteunen kennen ze hun rechten en plichten beter en weten ze ook beter wat ze kunnen verwachten van de hoogte van een loon.

Jongeren uit de bijzondere jeugdzorg doen gemiddeld meer dan andere jongeren een beroep op een leefloon. Hen leren wat dit is en hoe ze dit tijdig aanvragen, zorgt ervoor dat ze nooit zonder inkomen vallen.

3.8.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren zien het belang in van een (studenten)job.
- Jongeren kunnen een loonbrief lezen en herkennen wat belangrijk is.
- Jongeren begrijpen het verschil tussen bruto- en nettoloon.
- Jongeren weten dat ze via studentenjobs een maximaal aantal uren per jaar mogen werken en ze kennen de website waarop ze dit kunnen controleren.
- Jongeren weten wat ze moeten doen bij afstuderen, stoppen met school of starten met werken.
- Jongeren weten wat een leefloon is, welke voorwaarden hieraan verbonden zijn, en hoe ze dit kunnen aanvragen (zie ook 3.14 Rechten verkennen in verband met andere sociale rechten).

3.8.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: bespreek arbeidsinkomsten

Bekijk samen met de jongeren welke inkomsten ze (kunnen) krijgen door een job. Voorbeelden zijn:

- loon
- fietsvergoeding of woon-werkverkeer met openbaar vervoer of wagen
- maaltijdcheques
- andere vergoedingen

Leg uit wat het verschil is tussen een brutoloon en een nettoloon, en wat er met dat verschil gebeurt. Met de bruto-netto calculator van Jobat kan je berekenen hoeveel een brutoloon ongeveer netto zal opleveren.

Wikifin bundelde alle relevante informatie. Handig voor jou als begeleider en voor de jongeren zelf.

Stap 2: bespreek studentenjobs (indien van toepassing)

Zijn er jongeren die (willen) werken als student? Bespreek dan:

- het maximumaantal uren dat jongeren kunnen werken aan voordeligere sociale bijdragen.
- het aantal uren dat jongeren mogen werken om het Groeipakket te behouden.
- hoe jongeren via www.studentatwork.be kunnen controleren hoeveel uren ze overhebben.
- het belang van een duidelijk en fair contract en de nadelen en risico's van zwartwerk.

Stimuleer de jongeren om een studentenjob te vinden via:

- VDAB
- Student.be
- Interimkantoren

Stap 3: bekijk samen een loonbrief

Leer jongeren hun loonbrief lezen en begrijpen. Gebruik daarvoor hun eigen loonbrief of de fictieve interactieve loonbrief van Wikifin. Hang eventueel de poster van Wikifin op in een gemeenschappelijke ruimte van je voorziening.

Neem de infofiche van Wikifin door als je meer achtergrondinformatie wil.

Stap 4: bereid schoolverlaters voor

Jongeren die afstuderen of stoppen met school om te gaan werken, moeten wel wat administratie in orde brengen. Ze moeten zich inschrijven bij de VDAB en een ziekenfonds naar keuze, moeten nagaan of ze nog recht houden op een Groeipakket en nakijken of ze recht hebben op een leefloon.

Inschrijven bij VDAB

Zorg dat deze jongeren zich inschrijven bij de VDAB als werkzoekende. Daardoor begint de beroepsinschakelingstijd van zes maanden te lopen. Stimuleer de jongeren om zelf vacatures te zoeken via:

- de databank van VDAB.
- jobat.be.
- websites van bedrijven en organisaties.

Inschrijven bij een ziekenfonds

Voor jongeren die beginnen met werken, waarvoor de beroepsinschakelingstijd voorbij is of die 25 jaar worden, geldt dat zij zich moeten aansluiten bij een ziekenfonds. Ze kiezen zelf bij welk ziekenfonds. Ziekenfondsen komen tussen in een brede waaier aan kosten die tussen de fondsen sterk kunnen verschillen. Vergelijk dus zeker de ziekenfondsen via Mijnvergelijker.be.

Groeipakket opvolgen

Als schoolverlater hebben jongeren nog twaalf maanden recht op het Groeipakket van zolang zij aan een van deze voorwaarden voldoen. Zodra jongeren voldoende werkuren volbrachten of 25 jaar werden, verliezen ze het recht op Groeipakket.[2]

[2] Let op: op 30 september 2026 kondigde de Vlaamse Regering maatregelen aan die een impact zullen hebben hierop. Op het moment van publicatie van de toolbox was nog niet duidelijk welke maatregelen effectief wanneer in zullen gaan. Bekijk https://www.vlaanderen.be/vlaams-groeipakket voor actuele informatie.

Help de jongeren eraan denken dat ze de uitbetaler van het Groeipakket op de hoogte moeten brengen wanneer ze meer dan 80 uur werken met een gewoon contract of meer dan 650 uur met een studentencontract. Zo vermijd je dat zij te lang het Groeipakket ontvangen en dit moeten terugbetalen.

Leefloon toelichten

Het leefloon is het laatste vangnet wanneer jongeren te weinig inkomsten hebben om menswaardig te leven. Als begeleider kan je de jongeren uitleggen wat een leefloon is en samen met hen bekijken of zij hiervoor in aanmerking komen als ze zelfstandig wonen. Hiervoor moet de jongeren voldoen aan enkele voorwaarden:

- gewoonlijk in België verblijven
- minstens 18 jaar zijn (er zijn uitzonderingen)
- onvoldoende bestaansmiddelen hebben
- bereid zijn om te werken als dat mogelijk is
- eerst andere mogelijke rechten of uitkeringen aanvragen

Je vraagt een leefloon aan in het OCMW van de gemeente waar je woont of gewoonlijk verblijft.

3.8.4. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Deze video van Wikifin legt een loonbrief kort en duidelijk uit.
- Studentatwork bevat alle informatie over studentenjobs op maat van jongeren.
- Mijngeldenik bevat informatie over werken op maat van jongeren.
- VDAB voor alle vragen en ondersteuning met betrekking tot jobs.
- OCMW van de gemeente van de jongeren om een leefloon aan te vragen.

3.9. Investeren

3.9.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Ondanks dat dit thema voor veel van jouw jongeren wellicht (nog) niet relevant is, komen ze via sociale media hiermee wel in aanraking. De kwaliteit van deze informatie kan laag of misleidend zijn; denk aan beloftes om makkelijk en snel rijk te worden of beleggingsadvies van (f)influencers voor hun eigen cryptomunt of beleggingsplatform. Aan dit thema werken wapent hen hiertegen en biedt hen een betrouwbaar alternatief als zij echt willen beginnen met investeren.

Investeren en beleggen worden vaak als synoniem van elkaar gebruikt, maar investeren gaat breder dan beleggen. Beleggen verwijst meestal naar het gebruiken van geld om financiële producten te kopen zoals aandelen, obligaties en ETF's. Een belegging is een vorm van een investering, maar investeren kan bijvoorbeeld ook in vastgoed, kunst of objecten. Bij de verschillende vormen is het doel meestal om het spaargeld dat je kan missen voor langere tijd te beschermen tegen inflatie en idealiter hier bovenop nog extra winst te bekomen.

Alle investeringsvormen kennen zo hun eigen risico's, jongeren hiervan bewust maken is essentieel voordat zij overwegen om te starten met investeren.

3.9.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren begrijpen dat snel rijk worden niet realistisch is.
- Jongeren weten dat investeren altijd risico's inhoudt.
- Jongeren investeren niet met geld dat ze nodig hebben.
- Jongeren weten dat een noodspaarbuffer essentieel is vóór ze beginnen met investeren.
- Jongeren letten op voor valse investeringsplatformen.
- Jongeren denken na over spreiding van risico's.
- Jongeren weten waar betrouwbare basisinformatie te vinden is over beleggen en crypto.

3.9.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: bevraag de interesse van de jongeren

Verken of de jongeren interesse hebben in dit thema, of ze al stappen hebben gezet hierin en wat ze al weten over dit thema. Voer een open gesprek.

De bedoeling is om hen kritischer te leren kijken naar content die ze online zien en succesverhalen die ze horen. Investeren is veel genuanceerder dan gemakkelijk en snel rijk worden. Informeer hen zodat ze realistische verwachtingen hebben en de bredere context kennen.

Stap 2: bespreek enkele vuistregels

Geef deze basisprincipes mee als houvast:

- Snel rijk worden bestaat niet. Mensen die beweren dat dit wel zo is, hadden veel geluk, namen heel veel risico of vertellen niet het volledige verhaal.
- Investeren doe je pas nadat je een voldoende sterke noodspaarbuffer hebt opgebouwd (zie 3.16). Bovendien investeer je enkel met geld dat je voor (zeer) lange tijd kan missen.
- Investeren zie je best als een marathon en niet als een sprint. Het is geen snelle manier om geld te verdienen, maar het is een manier om op lange termijn je geld meer te laten opbrengen dan op een spaarboekje. Omdat de waarde van investeringen sterk veranderen doorheen de tijd, houd je best een langetermijnperspectief aan.

- Weet waarin je investeert en welke risico's eraan verbonden zijn. Houd er altijd rekening mee dat je alles kan verliezen.
- Investeer niet al je geld in één aandeel, één (type van) object of één thema. Spreid het risico door in verschillende zaken te investeren.
- Stel een beleggersprofiel op aan de hand van deze vragen of laat de jongeren langsgaan bij hun bank.
- Let op voor valse investeringsplatformen.
- Begin klein, zodat jongeren ervaren hoe het voelt als er plotse koers- of waardedalingen optreden en hun investering ineens minder waard is.
- Bekijk samen de checklist van Wikifin.

Stap 3: school jezelf bij

Als je niet vertrouwd bent met dit thema, raden we je volgende bronnen aan als achtergrondinformatie:

- de korte infofiche en uitgebreide fiche van Wikifin.
- de video van Universiteit van Nederland.
- de korte infofiche over crypto van Wikifin.

3.9.4. Hoe werk je hieraan in groep?

Je kan dit thema ook in groep bespreken. Gebruik dan:

- het lesgeversmateriaal van Febelfin.
- de quizzen Beleggen en Crypto van Wikifin.

3.9.5. Naar wie kan je doorverwijzen?

- De video's Beleggen en Crypto van Wikifin.
- De video's van Club Beleg van Febelfin.
- Mijngeldenik bevat informatie op maat van jongeren.
- De bank van de jongeren kan helpen bij (het starten met beleggen en) alle vragen hierrond.

3.10. Kredietkaarten

3.10.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Een kredietkaart is een betaalkaart waarmee je in winkels, online of op reis kan betalen. Het bedrag gaat niet meteen van de rekening, maar wordt meestal één keer per maand aangerekend. Bij een kredietkaart gebruik je dus tijdelijk geld dat je later moet terugbetalen. Daarom is een kredietkaart een vorm van lening of krediet.

Een kredietkaart kan handig zijn, maar brengt ook risico's mee. Omdat het geld niet meteen van de rekening gaat, kunnen jongeren makkelijk geld uitgeven dat ze eigenlijk niet hebben. Het wordt vooral gevaarlijk wanneer ze het overzicht verliezen, de maandelijkse afrekening niet kunnen betalen of kiezen voor gespreide terugbetaling. Dan kunnen er hoge kosten en intresten bijkomen.

Door het thema te bespreken met jongeren leren ze dat betalen met een kredietkaart niet hetzelfde is als betalen met een gewone bankkaart. Zo worden ze zich meer bewust van de risico's.

3.10.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren begrijpen het verschil tussen een bankkaart en een kredietkaart.
- Jongeren weten hoe de afrekening van een kredietkaart gebeurt.
- Jongeren weten dat een kredietkaart een vorm van kortdurend krediet is.
- Jongeren kennen de voordelen, nadelen en risico's van een kredietkaart.
- Jongeren weten wat een prepaid kredietkaart is.
- Jongeren weten waar zij informatie kunnen vinden over kredietkaarten.

3.10.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: leg uit hoe een kredietkaart werkt

Bespreek samen met de jongeren dat een kredietkaart niet hetzelfde werkt als een gewone bankkaart. Leg uit dat:

- betalingen niet onmiddellijk van de rekening gaan.
- betalingen met een kredietkaart meestal worden gebundeld en op één moment in de maand worden terugbetaald met geld van je gekoppelde zichtrekening.
- je met een kredietkaart eigenlijk een tijdelijk krediet aangaat.
- kredietkaarten pas zijn toegelaten vanaf 18 jaar en bij een vast inkomen.
- aan het gebruik van een kredietkaart vaak (vaste) kosten verbonden zijn

Bekijk de infofiche en website van Wikifin als je meer achtergrondinformatie wil hierover.

Stap 2: bespreek de voordelen en risico's

Bespreek de voordelen:

- De kredietkaart wordt bijna wereldwijd aanvaard als betaalmiddel.
- Als gebruiker krijg je voor een korte periode een rentevrij krediet. Dat geldt niet bij een kredietkaart met gespreide terugbetaling: dan betaal je wél rente.
- Sommige kredietkaarten bieden bepaalde garanties en verzekeringen.

Sta ook duidelijk stil bij de nadelen en risico's:

- Een kredietkaart is niet gratis.
- Geld afhalen met een kredietkaart is niet gratis.
- Als je een betaling mist, kunnen er hoge interesten bijkomen.
- Je komt misschien in de verleiding om geld uit te geven dat je niet hebt, omdat je de betaling niet onmiddellijk moet doen.

Stap 3: bekijk prepaid als alternatief

Hebben jongeren een kredietkaart nodig voor bijvoorbeeld een online-aankoop of een reis, maar zijn de risico's van een gewone kredietkaart te groot? Dan kan een prepaidkredietkaart helpen. Dat is een kaart waarop je op voorhand een bepaald bedrag zet. Je kan dan enkel het bedrag uitgeven dat op de kaart staat. Onthoud dat deze kaarten ook niet gratis zijn.

Tip: Vergelijk verschillende kredietkaarten via Spaargids.

3.10.4. Naar wie kan je doorverwijzen?

- De website www.mijngeldenik bevat informatie op maat van jongeren over kredietkaarten.
- Jongeren kunnen ook terecht bij hun bank voor al hun vragen over kredietkaarten.

3.11. Lenen en kredieten

3.11.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Omdat nu meteen iets kunnen kopen en pas later (gespreid) terugbetalen aantrekkelijk klinkt, maar ook heel wat risico's inhoudt. Jongeren moeten begrijpen dat lenen meestal betekent dat je later méér terugbetaalt dan het bedrag dat je kreeg of uitgaf.

Bij lenen denk je misschien in eerste instantie aan woonleningen, maar jongeren kunnen op verschillende laagdrempeligere manieren in aanraking komen met lenen of krediet. Denk aan een gsm kopen op afbetaling of achteraf betalen via bijvoorbeeld Klarna of een webshop zoals bol.com. Deze maken het, net zoals kredietkaarten (zie 3.10), mogelijk voor jongeren om geld uit te geven dat ze niet hebben.

3.11.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren kennen verschillende vormen van leningen en kredieten.
- Jongeren begrijpen dat lenen meestal extra geld kost.
- Jongeren weten dat achteraf betalen risico's kan meebrengen.
- Jongeren begrijpen wat het jaarlijks kostenpercentage (JKP) betekent voor hun lening of krediet.
- Jongeren denken goed na voor ze een lening of krediet aangaan.
- Jongeren weten waar ze betrouwbare informatie kunnen vinden over lenen en kredieten.

3.11.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: leg uit welke vormen van lenen er bestaan

Bespreek samen met de jongeren dat leningen en kredieten verschillende vormen kunnen aannemen:

- *Woon- of hypothecaire lening:* je leent een bepaald bedrag om een woning te kunnen kopen. Je betaalt meestal elke maand hetzelfde bedrag terug. Bovenop het geleende bedrag betaal je interest.
- *Lening op afbetaling:* je leent een bepaald bedrag en betaalt dit in vaste maandelijkse schijven terug. Bovenop het geleende bedrag betaal je (hoge) rente.
- *Aankoop op afbetaling:* je leent geld om een product of dienst te kunnen kopen. Je betaalt het geleende bedrag met (hoge) interesten in vaste schijven terug. Initiatieven zoals Buy Now, Pay Later (BNPL) of achteraf betalen sluiten hierbij aan. Eind 2026 zou de Belgische wetgeving aangepast moeten zijn zodat ook deze vorm van krediet onder de wetgeving consumentenbescherming valt. Dat is nu nog niet het geval.
- *Kredietopening:* een betaling met een kredietkaart of een betaling waardoor het saldo op de zichtrekening onder nul gaat. Vaak is dit een tijdelijk kostenvrij krediet, op voorwaarde dat het bedrag tijdig wordt terugbetaald.

Bekijk samen de video van Wikifin.

Bekijk de infofiches Consumentenkrediet en BNPL als je meer achtergrondinformatie wil hierover.

Stap 2: inzicht in de kosten van lenen

Voor de meeste leningen en kredieten betaal je extra intresten en kosten. Om in te schatten hoe duur deze extra kost zal zijn ten opzichte van het geleende bedrag, moeten kredietverstrekkers altijd het **Jaarlijks Kosten Percentage,** of **JKP,** vermelden. Lees bij een JKP van 0% zeker de kleine lettertjes van het contract. Het krediet zelf kan kosteloos zijn, maar er kunnen onrechtstreekse kosten opgenomen zijn in het

contract zoals een verplichting tot het afsluiten van een duurdere omniumverzekering bij de aankoop van een auto of het verliezen van een korting op het product.

Stap 3: bewust omgaan met lenen

Leg uit dat het in veel situaties slimmer is om zelf ergens voor te sparen dan om ervoor te lenen. Vergelijk het benodigde bedrag met de totale kost van een lening of krediet. Bespreek met de jongeren wat ze met de meerkost zouden kunnen doen.

- Bespreek samen de checklist van Wikifin.
- Wil je bekijken welk soort krediet past bij een bepaalde situatie? Gebruik dan de video van Wikifin.
- Wil je bespreken of lenen een goed idee is voor de jongeren? Bekijk dan het voorbeeld van Alex in de video van Wikifin.
- Wil je kort uitleggen waarover lenen gaat? Bekijk dan de video van Wikifin over lenen in een notendop.

3.11.4. Hoe werk je hieraan in groep?

Je kan de stappen hierboven ook in groep bespreken of je kan dit materiaal gebruiken:

- het lesgeversmateriaal Consumentenkrediet en Hypothecair krediet van Febelfin.
- de quiz van Wikifin.

3.11.5. Naar wie kan je doorverwijzen?

- De bank van de jongeren kan helpen bij vragen over lenen en kredieten.
- Mijngeldenik bevat hierover informatie op maat van jongeren.

3.12. Omgaan met verleidingen

3.12.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Jongeren worden overal verleid om geld uit te geven: van reclame op sociale media tot kortingsacties in de winkel. Daardoor kunnen ze sneller aankopen doen zonder er goed over na te denken. Zeker impulsaankopen of deals die “te mooi om waar te zijn” lijken, kunnen ervoor zorgen dat jongeren meer geld uitgeven dan ze eigenlijk willen of kunnen.

Het is daarom belangrijk dat jongeren leren stilstaan bij hun keuzes: heb ik dit echt nodig, kan het goedkoper, en waarvoor zou ik dit geld anders kunnen gebruiken? Door dit thema met jongeren te bespreken, help je hen om kritischer te kijken naar reclame en bewuster om te gaan met hun geld.

3.12.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren herkennen verleidingen om geld uit te geven.
- Jongeren kunnen kritisch kijken naar deals en kortingsacties.
- Jongeren denken na voor ze iets kopen.
- Jongeren leren omgaan met impulsaankopen

3.12.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: bespreek verleidingen

Welke verleidingen ervaren jongeren zelf? Wanneer vinden ze dat problematisch? Zijn ze zich ervan bewust dat ze daardoor soms meer geld uitgeven dan ze van plan waren of zouden willen? Hoe gaan ze ermee om? Hebben ze al eens aankopen gedaan waarvan ze later spijt hadden?

Stap 2: leer jongeren kritisch kijken naar deals en kortingen

Kortingen lijken vaak interessant, maar zijn dat niet altijd. Bespreek daarom enkele vuistregels:

- *Vergelijk de prijs met andere winkels:* een kortingsprijs in winkel A kan nog altijd duurder zijn dan de gewone prijs in winkel B. Vergelijken kan in de (web)winkel zelf, een prijsopvolgingswebsite zoals Tweakers of de Promocheck van Het Nieuwsblad.
- *Volg de prijshistoriek op:* zeker voor grotere aankopen of op momenten dat er solden of acties aankomen zoals Black Friday is het een goed idee om jongeren de prijs van het product vooraf te laten noteren. Tijdens de kortingsperiode kunnen ze die prijs vergelijken met de actieprijs. Tweakers houdt dit zelfs automatisch bij voor veel producten.
- *Zoek goedkopere alternatieven:* een goedkoper gelijkwaardig alternatief kost soms nog altijd minder dan het duurdere product aan een actieprijs. Laat jongeren daarom eigenschappen van producten uit verschillende prijsklassen vergelijken.
- *Bewaar aankoopbewijzen:* laat jongeren het kassaticket goed bijhouden, zodat het product eventueel kan worden teruggebracht. Dit is trouwens het ideale moment om stil te staan bij hoe jongeren hun administratie bijhouden (zie 3.1).
- *Waarschuw voor ‘te mooi om waar te zijn’-deals:* een deal kan oplichterij zijn of verborgen kosten hebben. Zoals een smartphone van 1 euro waaraan een duur abonnement is verbonden. Reken in zo’n geval samen uit hoeveel de deal écht kost. Vergelijk dit met het budget dat je zou nodig hebben om zelf een smartphone te kopen en een passend abonnement te nemen (bekijk ook 3.4 voor besparingstips voor telecom).

Stap 3: bespreek impulsaankopen

Impulsaankopen gebeuren vaak vanuit emotie en zonder veel nadenken. Als begeleider wil je ervoor zorgen dat jongeren zoveel mogelijk tijd laten tussen een product willen kopen en het effectief kopen. Zo hebben ze tijd om er goed over na te denken. Geef hen daarom volgende tips:

- **Koop nooit bij een eerste bezoek:** spreek af dat de jongeren nooit iets kopen bij hun eerste bezoek aan een winkel of webwinkel, maar dat ze eerst uit de winkel gaan en later terugkomen.
- **Stel aankopen uit:** spreek af dat de jongeren aankopen uitstellen, ook wanneer ze overtuigd zijn om iets te kopen. Hoe hoger het bedrag, hoe langer de bedenktijd. Je kan samen concrete bedenktijden afspreken zoals een dag wachten bij 20 euro, een week bij 50 euro…
- **Werk met cashgeld:** spreek af dat de jongeren enkel cashgeld gebruiken voor impulsaankopen en slecht een beperkt bedrag op zak hebben.
- **Bepaal een impulsbudget:** bepaal samen met de jongeren een maandelijks budget voor impulsaankopen.
- **Vermijd verleiding:** laat de jongeren zich uitschrijven voor nieuwsbrieven van winkels; winkelstraten en webwinkels vermijden; niet winkelen als ontspanning.

Stap 4: stel vragen voor een aankoop

Laat jongeren zichzelf enkele vragen stellen voor ze iets kopen:

- Heb je al een product dat hierop lijkt?
- Heb je het echt nodig?
- Hoelang wil je het al?
- Waarom wil je het hebben?
- Hoeveel en wanneer ga je het gebruiken?
- Bestaat er een goedkoper alternatief?
- Waarvoor zou je dit geld anders kunnen gebruiken?
- Hoelang moet je ervoor werken of sparen?

3.13. Phishing en scams

3.13.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Phishing en scams gebeuren steeds vaker online, maar soms ook offline. Als jongeren hiervan slachtoffer worden, kunnen ze hun gegevens en geld kwijtspelen of zelfs ingezet worden door criminelen met strafrechtelijke vervolging als potentieel gevolg. Deze vormen van oplichting leren herkennen maakt jongeren weerbaarder. Zo weten ze dat ze niet zomaar op links moeten klikken, geen codes of wachtwoorden mogen doorgeven en hun bankkaart, rekening of pincode nooit mogen uitlenen. Door te weten waar ze terechtkunnen als ze toch slachtoffer werden, kunnen ze proberen om ernstige gevolgen te beperken.

3.13.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren herkennen signalen van phishing of online-oplichting.
- Jongeren klikken niet zomaar op links, QR-codes of bijlagen.
- Jongeren geven geen wachtwoorden, codes of bankgegevens door.
- Jongeren weten wat te doen als ze toch gegevens invulden of er plots geld verdwijnt.
- Jongeren weten wat geldezels zijn en welke gevolgen dit kan hebben.

3.13.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: bespreek wat phishing en scams zijn

Leg uit dat **phishing** een vorm van oplichting is waarbij criminelen gegevens proberen te stelen of jongeren malware willen laten downloaden met als doel geld van de jongeren te stelen. Phishing kan gebeuren via: mail, sms, WhatsApp, valse websites of de post. Jongeren worden bijvoorbeeld gevraagd om op een link te klikken, een bijlage te openen, hun pincode of wachtwoord in te vullen of snel een betaling te doen. Met die gegevens kunnen criminelen geld stelen, accounts overnemen of gegevens misbruiken. Daarom is het belangrijk dat jongeren leren om verdachte berichten te herkennen en bij twijfel niet zomaar te klikken of gegevens door te geven. Belangrijk hierbij is steeds te kijken naar wat de link is voor je erop klikt.

Scams zijn vormen van oplichting waarbij criminelen jongeren proberen te misleiden om geld, gegevens of toegang tot hun bankrekening te krijgen. Dat kan online gebeuren via sociale media, maar ook offline. Dit kan in veel verschillende vormen voorkomen zoals:

- Bij **geldezels** vragen criminelen aan jongeren om hun bankrekening, bankkaart of pincode te gebruiken om geld door te sluizen. Dat wordt vaak voorgesteld als een snelle en veilige manier om geld te verdienen, maar jongeren kunnen daardoor ernstige problemen krijgen.
- Bij **vriendschapsfraude** bouwt iemand eerst vertrouwen op. De oplichter doet zich bijvoorbeeld voor als vriend, kennis of liefdespartner en vraagt daarna om geld, hulp of persoonlijke gegevens. Omdat er een band lijkt te zijn, is het voor jongeren soms moeilijker om de oplichting te herkennen.

Bekijk de website over Online- en Offline-oplichting van Febelfin als je meer vormen van deze oplichting wil leren kennen en achtergrondinformatie wil.

Stap 2: leer jongeren phishing herkennen

Bekijk samen enkele signalen om phishing te herkennen. Een bericht dat:

- onverwacht komt, bijvoorbeeld omdat je een cadeaukaart gewonnen zou hebben zonder aan een wedstrijd deel te nemen;

- dringend of dreigend voelt, bijvoorbeeld wanneer je binnen de dag moet betalen of iemand zou langskomen;
- van een onbekend of vals e-mailadres of telefoonnummer komt;
- vreemde tekens bevat, zoals een 0 in plaats van een O;
- je algemeen aanspreekt als “klant” of met je e-mailadres;
- schrijffouten, foute logo’s of foute adressen bevat (dit is steeds minder door AI);
- links, QR-codes of bijlagen bevat;
- een link bevat naar een niet-officiële website (ga altijd eerst met het pijltje van de muis over de link, voordat je erop klikt);
- vraagt om een openstaand bedrag te betalen, zeker wanneer het een ander rekeningnummer dan normaal gebruikt.

Oefen dit samen via de training van Safeonweb en laat de jongeren daarna zelfstandig verder oefenen.

Leer de jongeren om bij twijfel:

- niet te klikken op links.
- geen bijlagen te downloaden.
- geen gegevens, wachtwoorden of codes in te vullen.
- zelf te surfen naar de website om te controleren of het bericht en de gegevens kloppen.
- te dubbelchecken of een betaalpagina legitiem is voor je iets betaalt.

Stap 3: bespreek wat te doen als het misloopt

Leer de jongeren wat ze moeten doen als ze toch gegevens invulden, geld overschreven of als er plots geld verdwijnt van hun rekening:

- Card/Fraudstop bellen via 078 170 170, zij kunnen je bankkaart, maaltijdcheques of betaalapps blokkeren;
- de bank contacteren;
- aangifte doen bij de politie.

Stap 4: leer jongeren geldezel-scam herkennen

Leg uit dat geldezels mensen zijn die hun bankrekening, bankkaart of pincode laten gebruiken door anderen. Meestal gebeurt dit om illegaal geld door te sluizen. De geldezel krijgt in ruil een (kleine) vergoeding. Jongeren worden hiervoor gerekruteerd via sociale media of in het echte leven.

Geef mee dat de criminelen het voorstellen als een veilige manier om snel geld te verdienen, maar dat het dat zeker niet is. Ze gebruiken namelijk de rekening van de geldezel om gestolen geld te verplaatsen waardoor alle sporen naar de geldezel leiden en niet naar de criminelen zelf. Hoewel het aanlokkelijk lijkt om geld te verdienen zonder dat je er iets voor moet doen, brengt het grote risico’s met zich mee voor de geldezels: hun rekeningen kunnen worden geblokkeerd, de politie kan hen opzoeken, ze komen in een crimineel en gevaarlijk milieu terecht waar ze niet zomaar uit geraken, ze kunnen later moeite hebben om een nieuwe rekening of lening te openen en ze moeten misschien wel een schadevergoeding betalen aan slachtoffers.

De belangrijkste regel om deze scam te vermijden: leen nooit je bankrekening, bankkaart of pincode uit.

Leer jongeren wat te doen als ze toch slachtoffer worden:

- Card/Fraudstop bellen via 078 170 170;
- de bank contacteren;
- aangifte doen bij de politie.

Nood aan meer kennis? Neem de brochure voor begeleiders van Febelfin door.

3.13.4. Hoe werk je hieraan in groep?

Je kan bovenstaande stappen ook in groep bespreken of aan de slag gaan met dit materiaal:

- het lesgeversmateriaal Onlinefraude, Geldezels en AI en online fraude van Febelfin;
- het lesgeversmateriaal en interactieve spellen van Safeonweb.

3.13.5. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Safeonweb voor informatie over (actuele) manieren van phishing en fraude
- Training phishing en oplichterij van Safeonweb
- Mijngeldenik
- Fraudstop – Cardstop
- de fraudedienst van de bank waar jongeren klant zijn, je vindt het overzicht van deze fraudediensten ook op Fraudstop

3.14. Rechten verkennen

3.14.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Er bestaan heel wat rechten en tegemoetkomingen in België die niet automatisch worden toegekend. Als jongeren weten welke impactvolle rechten er bestaan en hoe ze deze kunnen inschakelen, kan dat heel wat geld opleveren of besparen.

3.14.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren weten dat er een deel van hun Groeipakket (de kinderbijslag) wordt gespaard voor hen en dat zij dit op hun achttien zullen ontvangen, indien van toepassing.
- Jongeren weten dat er verschillende financiële tegemoetkomingen en sociale rechten bestaan.
- Jongeren weten waar ze rechten kunnen opzoeken.
- Jongeren weten waar ze hulp kunnen krijgen om rechten verder te bekijken.

3.14.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Leg uit dat jongeren recht *kunnen* hebben op kortingen en tegemoetkomingen afhankelijk van hun situatie, maar dat ze vaak zelf actie moeten ondernemen om die ook te verkrijgen.

Ga samen op zoek naar welke rechten van toepassing kunnen zijn voor de jongeren via:

- Bespreek wie het Groeipakket van de jongeren ontvangt en wat hiermee gebeurt. Als een deel van het groeipakket gespaard wordt voor de jongeren, leg dan uit waarom, wanneer dit bedrag vrij zal komen en waarvoor dit bedrag dient.
- Rechtenverkenner: deze website geeft een volledig zicht van alle mogelijke rechten in Vlaanderen.
- Financieel redzaam: deze website geeft een behapbaar overzicht van de meest voorkomende en belangrijkste rechten.
- De website van het ziekenfonds van de jongeren: op die website vind je een overzicht van alle tegemoetkomingen en terugbetalingen die het ziekenfonds geeft aan hun leden en hoe je deze kan opeisen.

Zet samen de nodige stappen om relevante rechten ook effectief uit te putten.

3.14.4. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Via Rechtenverkenner en Financieel redzaam kunnen jongeren zelfstandig op zoek naar relevante rechten.
- Het OCMW in hun gemeente, CAW en JAC in hun regio of hun ziekenfonds kunnen jongeren ook helpen met het verkennen en uitputten van hun rechten.

3.15. Schulden

3.15.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Wanneer jongeren een rekening niet of niet op tijd betalen, hebben ze op dat moment een schuld. Niet elke schuld is meteen een probleem, maar het is wel belangrijk om snel te handelen. Zo kunnen jongeren vermijden dat de situatie escaleert. Wanneer jongeren de schuld niet zomaar kunnen vereffenen of wanneer ze meerdere schulden hebben, is het belangrijk dat ze weten waar ze hulp kunnen krijgen. Hoe sneller ze hulp zoeken, hoe kleiner de schulden blijven en hoe sneller ze opgelost kunnen worden. Want op openstaande bedragen komen extra kosten en interesten.

3.15.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren begrijpen dat snel reageren belangrijk is bij een niet-betaalde rekening.
- Jongeren weten welke stappen ze kunnen zetten na een niet-betaalde factuur.
- Jongeren weten waar ze informatie vinden over schulden en schuldinvordering.
- Jongeren weten welke hulp er bestaat als hun schulden onduidelijk, moeilijk betaalbaar of misschien wel onterecht zijn.

3.15.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: leg uit wat de gevolgen zijn als je een rekening niet of te laat betaalt

Wanneer een rekening onbetaald blijft, zal de schuldeiser de schuldenaar (de jongeren) meestal eerst herinneren aan de betaling. Dit gebeurt in de **minnelijke invordering**: alle stappen die iemand moeten aanzetten om een schuld te betalen, zonder tussenkomst van een rechter of uitvoerbare titel.

Hoe verloopt de invordering? In de minnelijke fase kan de schuldeiser zelf vragen aan de schuldenaar om te betalen, maar deze kan ook een invorderaar inschakelen. Een invorderaar is een persoon of organisatie die in naam van de schuldeiser openstaande facturen of schulden probeert te innen, zoals een advocaat, een geregistreerd incassobureau, een gerechtsdeurwaarder of een notaris.

In de minnelijke fase mogen invorderaars **geen extra kosten aanrekenen** voor hun werk. Die kosten zijn voor de schuldeiser. De schuldenaar moet wel kosten betalen die in het contract of de algemene voorwaarden stonden, zoals nalatigheidsinteresten of een schadebeding. De eerste herinneringsbrief is meestal gratis en andere kosten zijn beperkt.

Opgelet: sommige schulden volgen een andere invorderingsroute! Dat geldt voor schulden bij de overheid, en schulden bij kredietverstrekkers, elektriciteitsleveranciers, gasleveranciers en waterleveranciers.

Betaalt de schuldenaar (de jongeren) na de minnelijke stappen nog steeds niet, dan kan de schuldeiser naar de rechtbank stappen. Vanaf dan spreken we van **gerechtelijke invordering**. In deze fase mag alleen een gerechtsdeurwaarder nog optreden als invorderaar. De gerechtsdeurwaarder mag dan wél extra kosten aanrekenen, waardoor de schuld sterk kan oplopen.

De schuldenaar krijgt een dagvaarding om naar de rechtbank te komen. De rechter beslist wie wat moet betalen en legt dit vast in een vonnis. Dat vonnis wordt daarna officieel bekendgemaakt aan de schuldenaar. Vanaf dat moment heeft die 24 uur om te betalen. Gebeurt dat niet, dan kunnen dwangmaatregelen volgen, zoals beslag op inkomsten, bankrekening, meubels, auto of woning.

Voor sommige schulden is geen tussenkomst van de rechtbank nodig. Bij belastingen, verkeersboetes, boetes op het openbaar vervoer, schulden via een notariële akte of achterstallige alimentatie kan de overheid na een herinnering sneller overgaan tot ingrijpende maatregelen.

Bekijk samen een van de overzichten van het verloop van een onbetaalde rekening van Budgetwijzer. Bekijk zeker ook het verschil van het verloop bij een onbetaalde rekening bij de overheid aangezien die invordering sneller verloopt.

Sta stil bij:

- wanneer er extra kosten in beeld (kunnen) komen;
- welke actoren hierbij betrokken kunnen zijn;
- wanneer de invordering gerechtelijk zal worden en de grote kosten die hiermee verbonden zijn;
- dat het invorderingsproces niet zomaar stopt en dat de jongeren zelf actie moeten ondernemen;
- dat hoe sneller je betaalt, hoe lager de bijkomende kost meestal is, maar verzeker dat de jongeren menswaardig kunnen leven tijdens het afbetalen;
- de mogelijkheid om zelf een afbetalingsplan voor te stellen aan de schuldeiser.

Op Budgetwijzer vind je meer achtergrondinformatie en toelichting bij veelgebruikte termen.

Stap 2: benadruk dat jongeren tijdig professionele hulp zoeken

Leer jongeren dat ze tijdig hulp moeten zoeken als ze schulden hebben. Zeker als ze geen zicht meer hebben op hun schulden, als ze de openstaande bedragen niet zomaar kunnen betalen of als ze twijfelen aan de juistheid van het openstaande bedrag.

Stap 3: bespreek schuldhulpverleningsopties

Er zijn twee vormen van schuldhulpverlening namelijk schuldbemiddeling en de collectieve schuldenregeling (CSR). Bekijk samen de video's van Wikifin over schuldbemiddeling en collectieve schuldenregeling (CSR) en bevraag of alles duidelijk was voor de jongeren.

Bekijk onderstaande info en Eerste hulp bij schulden als je hierover meer achtergrondinformatie wil.

Minnelijke schuldbemiddeling

Bij schuldbemiddeling controleert een schuldbemiddelaar de gegrondheid van schulden en maakt die afspraken met schuldeisers over de betaling van schulden. Er kan bijvoorbeeld worden afgesproken dat de schulden gespreid terugbetaald worden. Dit wordt uitgewerkt in een afbetalingsplan. Schuldeisers zijn niet verplicht om akkoord te gaan met dit voorstel. Na akkoord onderneemt de schuldeiser normaal geen verdere stappen zolang de jongeren zich aan de afspraken tot afbetaling houden.

Voor schuldbemiddeling kunnen jongeren gratis terecht bij het OCMW of CAW. Zij kunnen vragen dat de jongeren ook in budgetbegeleiding of budgetbeheer gaan, maar dit is geen algemene vereiste.
Ook advocaten, notarissen en gerechtsdeurwaarders bieden schuldbemiddeling aan, maar dit is betalend.

Collectieve schuldenregeling

Een collectieve schuldenregeling (ook CSR genoemd) is een gerechtelijke procedure voor personen met structurele schuldproblemen. Het doel is om schulden zoveel mogelijk af te betalen en een menswaardig leven te verzekeren. Na afloop is de schuldenaar schuldenvrij.

Een CSR vraag je via een verzoekschrift aan bij de arbeidsrechtbank. Wordt een van je jongeren toegelaten, dan stelt de rechter een schuldbemiddelaar aan. Dit is vaak een advocaat-schuldbemiddelaar, maar het kan ook een OCMW, gerechtsdeurwaarder of notaris zijn. Die probeert eerst een minnelijke aanzuiveringsregeling (= afbetalingsplan) te maken met de schuldeisers. Gaan een of meerdere schuldeisers niet akkoord? Dan zal de rechter zelf een regeling opleggen. Als er grote veranderingen zijn in

de financiële situatie van de schuldenaar, zoals een erfenis, huwelijk, jobverlies of een vergeten schuld, kan de aanzuiveringsregeling worden herzien.

Vanaf de toelating ontvangen jongeren het inkomen niet meer zelf. De schuldbemiddelaar beheert het inkomen, betaalt waar mogelijk de schulden af en geeft jongeren leefgeld voor dagelijkse kosten zoals eten, huur en vaste lasten. Voor grotere uitgaven moeten de jongeren toestemming vragen aan de schuldbemiddelaar of de rechter. Houden zij zich niet aan de afspraken? Dan kan de CSR worden stopgezet, en kunnen deze jongeren de komende vijf jaar geen nieuwe CSR aanvragen.

Voor begeleiders is het belangrijk om te weten dat dit een ingrijpende en betalende procedure is. Je bekijkt dus best eerst of schuldbemiddeling in hun situatie nog haalbaar is. Overweeg een CSR als de schulden structureel en complex zijn, niet meer af te betalen zijn op een redelijke termijn, en het onmogelijk maken voor jongeren om menswaardig te leven.

3.15.4. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Budgetwijzer bevat laagdrempelige informatie over schulden en schuldinvordering.
- Mijngeldenik bevat laagdrempelige info op maat van jongeren
- (Websites van) OCMW, CAW, advocaten, gerechtsdeurwaarders en notarissen voor (vragen over) schuldhulpverlening

3.16. Sparen

3.16.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Jongeren zien niet altijd het nut in van sparen. Toch is sparen belangrijk om goed voorbereid te zijn op verwachte én onverwachte kosten. Bovendien kan je ook sparen voor een droom of iets leuks. Er zijn vier grote redenen waarom mensen sparen:

Sparen voor verwachte kosten: sommige uitgaven moet je niet elke maand betalen, maar slechts één keer per jaar of om de drie of vier maanden. Bijvoorbeeld: de waterfactuur, eindafrekening gas en elektriciteit, de brandverzekering, een verjaardag of de verkeersbelasting.

Je kan jongeren best leren dat ze voor deze terugkomende en niet-maandelijkse uitgaven elke maand een stukje vooruit sparen. Zo hebben ze het benodigde budget bij elkaar gespaard tegen dat de factuur in de bus valt. Is er bijvoorbeeld een jaarlijkse factuur voor de autoverzekering? Dan deel je het te betalen bedrag door 12. De uitkomst is het bedrag dat je elke maand aan de kant zet. Als de waterfactuur bijvoorbeeld driemaandelijks moet worden betaald, dan deel je het te betalen bedrag door 3. De uitkomst is het bedrag dat je elke maand aan de kant zet.

Sparen voor onverwachte gebeurtenissen: het leven zit vol onverwachte gebeurtenissen. Een koelkast gaat stuk, een auto begeeft het of je wordt voor langere tijd ziek. Dat kan gevolgen hebben voor inkomsten en uitgaven.

Sparen voor een dure aankoop: voor veel jongeren is het bedrag dat maandelijks vrij overblijft niet genoeg om een dure aankoop te doen, zoals een smartphone, reis of auto. Ook sparen voor een huurwaarborg is een belangrijk aandachtspunt.

Sparen voor later: sparen kan ook gaan over doelen die verder in de toekomst liggen. Denk aan later een woning of auto kopen, een reserve aanleggen voor kinderen of zelfs sparen voor je pensioen.

3.16.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren weten welke redenen er zijn om te sparen.
- Jongeren denken na over spaardoelen op korte en langere termijn.
- Jongeren weten wat een gereglementeerde spaarrekening en een termijnrekening is en hoe deze werken.

3.16.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: bespreek waarom sparen belangrijk is

Leg mogelijke spaardoelen uit en vertrek hierbij van situaties die voor jongeren herkenbaar zijn:

- verwachte kosten zoals een fitnessabonnement of verzekering;
- een noodspaarbuffer voor onverwachte kosten of inkomstenverlies, zoals een gsm die plots stukvalt of een job die wegvalt;
- een dure aankoop zoals een laptop;
- doelen voor later zoals een huurwaarborg, een woning, auto, verre reis of pensioen.

Maak duidelijk dat sparen niet alleen gaat over leuke dingen kunnen betalen, maar in eerste instantie over voorbereid zijn zodat ze problemen kunnen vermijden.

Stap 2: bepaal een noodbuffer

Leg uit dat een noodbuffer ervoor zorgt dat jongeren niet moeten lenen of schulden maken wanneer ze onverwachte kosten hebben.

Hoe hoog deze buffer moet zijn, verschilt van persoon tot persoon. Een vuistregel is om drie tot zes keer het bedrag van je maandelijkse kosten aan de kant te zetten. Dit wil zeggen: het totale bedrag van je vaste maandelijkse kosten én de terugkerende kosten die je elke maand aan de kant zet.

Bijvoorbeeld: een van je jongeren heeft maandelijks 800 euro aan vaste kosten en elke drie maanden 30 euro voor het ziekenfonds. Je herrekent de niet-maandelijkse kost op maandbasis: 30 euro gedeeld door 3 maanden = 10 euro per maand. De volledige maandelijkse kost is dus 800 + 10 = 810 euro.

Stap 3: bespreek wat een gereglementeerde spaarrekening is

Bekijk samen de video van Wikifin of geef onderstaande informatie mee aan de jongeren.

Een spaarrekening is een rekening waarop jongeren geld kunnen bewaren dat ze niet meteen nodig hebben. De bank beloont dit spaargedrag met interest of rente.

Bij een gereglementeerde spaarrekening bestaat die rente uit twee delen:

- Basisrente: die krijg je vanaf de eerste dag nadat het geld op de spaarrekening staat. De uitbetaling gebeurt rond nieuwjaar.
- Getrouwheidspremie: die krijg je pas wanneer hetzelfde bedrag twaalf maanden op de spaarrekening blijft staan. De uitbetaling gebeurt elk kwartaal.

Geld langer laten staan levert je dus extra op. Dat kan jongeren motiveren om van hun spaargeld af te blijven.

Er bestaan verschillende soorten gereglementeerde spaarrekeningen: klassieke rekeningen zonder voorwaarden, rekeningen met voorwaarden en rekeningen voor specifieke leeftijdsgroepen zoals jongerenrekeningen. Daarnaast bestaan er ook specifieke spaarrekeningen, zoals jongerenspaarrekeningen of huurwaarborgspaarrekeningen.

Niet elke spaarrekening werkt hetzelfde. Laat jongeren daarom altijd de essentiële infofiche lezen voor ze een rekening openen. Daarin staat onder andere hoeveel rente ze krijgen, of er kosten zijn en of er een minimumbedrag op de rekening moet staan.

Spaargeld op Belgische spaarrekeningen is door het Garantiefonds beschermd tot 100.000 euro per persoon per bank. Zo is je geld beschermd mocht een bank failliet gaan. Als je meer dan 100.00 euro spaargeld hebt, kan het nuttig zijn om dat spaargeld over meerdere banken te spreiden.

Veel spaarrekeningen zijn gratis. Zolang de interesten die je op je spaargeld krijgt onder een bepaalde grens blijven, moet er ook geen belasting op worden betaald.

Stap 4: bekijk welke spaarrekening het best past

Het kan interessant zijn om meerdere spaarrekeningen te hebben voor verschillende doelen. Dit maakt het makkelijk om te zien hoeveel er gespaard werd voor een bepaald doel en maakt het moeilijker om in verleiding te komen om het geld uit te geven. Daarnaast helpt de keuze op vlak van rente om de opbrengst op het gespaard bedrag te maximaliseren, bijvoorbeeld:

- Voor de noodbuffer is een spaarrekening met hogere basisrente het meest interessant. Daardoor is het geld altijd beschikbaar zonder dat het (grote) gevolgen heeft op de te verkrijgen rente.

- Voor spaargeld dat langer kan blijven staan, is een spaarrekening met hogere getrouwheidspremie interessanter. Dit soort rekeningen geven hogere rentes waardoor je spaargeld iets meer aangroeit.

Vergelijk samen de verschillende spaarrekeningen via Spaargids.

Stap 5: bespreek niet-gereglementeerde spaarrekeningen

Kunnen jongeren een deel van het spaargeld voor langere tijd volledig missen? Dan kan een termijnrekening interessant zijn. Dit is een niet-gereglementeerde spaarrekening.

Bij een termijnrekening bepaal je vooraf hoelang het geld vaststaat en welke rente je daarvoor krijgt.

Hoe langer de termijn waarop je het geld vastzet, hoe hoger de rente. De rente voor een termijnrekening ligt vaak hoger dan die voor een gereglementeerde spaarrekening. Houd er wel rekening mee dat je op deze rekeningen 30% belastingen betaalt. Dat moet je goed afwegen tegen de winst die je met deze rekening tegenover een gewone spaarrekening maakt.

Vergelijk samen de verschillende termijnrekeningen via Spaargids.

3.16.4. Hoe werk je hieraan in groep?

Je kan bovenstaande stappen ook in groep bespreken of aan de slag gaan met:

- het lesgeversmateriaal van Febelfin.
- de achtergrondinformatie voor lesgevers van Wikifin.

3.16.5. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Met de spaarcalculator van Wikifin kunnen jongeren makkelijk uitrekenen hoelang ze voor een bepaald bedrag moet sparen.
- De video van Wikifin legt kort en duidelijk uit welke spaarrekeningen er bestaan en hoe deze werken.

3.17. Verzekeringen

3.17.1. Waarom is dit belangrijk voor jongeren?

Het is belangrijk dat jongeren leren over verzekeringen, omdat ze zo beter begrijpen waarvoor een verzekering dient en wanneer die nodig of verplicht is. Er bestaan veel soorten verzekeringen, zoals een autoverzekering, brandverzekering of familiale verzekering. Daardoor kunnen jongeren te weinig verzekerd zijn, maar ook betalen voor verzekeringen die in hun situatie niet nodig zijn.

Door dit thema te bespreken, help je jongeren om bewuster na te denken voor ze een verzekering afsluiten. Ze leren kijken naar de voorwaarden, de kosten en wat wel of niet gedekt is. Zo verklein je het risico dat ze voor onaangename verrassingen komen te staan wanneer er iets gebeurt.

3.17.2. Wat is het gewenste resultaat?

- Jongeren begrijpen waarom en welke verzekeringen belangrijk zijn.
- Jongeren weten welke verzekeringen verplicht of aan te raden zijn.
- Jongeren kunnen evalueren of een verzekering nuttig is voor hen.
- Jongeren weten waarop ze moeten letten als ze een verzekeringscontract nalezen.

3.17.3. Hoe werk je hieraan in je begeleiding?

Stap 1: bespreek wat verzekeringen zijn

Een verzekering is een overeenkomst waarbij je regelmatig een bedrag betaalt aan een verzekeraar, bijvoorbeeld een bank of onafhankelijke verzekeraar. In ruil helpt de verzekeraar jou om bepaalde kosten te betalen als er iets gebeurt waarvoor je verzekerd bent, zoals schade die je veroorzaakte of schade na brand.

Een verzekering is nuttig omdat het jou beschermt tegen kosten die plots heel hoog kunnen oplopen en die je wellicht niet volledig zelf kan betalen. Er bestaan verschillende soorten verzekeringen die telkens bescherming bieden tegen bepaalde risico's. Bij bijna elke verzekering is er een *franchise*: een bedrag dat je toch nog zelf moet betalen, ook al gaat het om een verzekerd risico. De hoogte van de franchise hangt af van de polis waarop je intekent.

Sommige verzekeringen zijn **wettelijk verplicht**.:

- Zo moet je een auto- of motorrijtuigenverzekering burgerlijke aansprakelijkheid afsluiten wanneer je met een auto of een motorrijtuig op de openbare weg rijdt (In de volksmond BA-polis genoemd).
- Wie occasioneel huispersoneel inschakelt, zoals een tuinman, poetshulp of babysitter, moet ook een arbeidsongevallenverzekering hebben. Die verzekering beschermt werknemers wanneer ze een ongeval krijgen tijdens het werk.
- Hoewel we meestal spreken over lid worden van het ziekenfonds, is dit in feite het afsluiten van een ziekteverzekering. Ook dat is verplicht.

Daarnaast zijn sommige verzekeringen niet wettelijk verplicht, maar wel **contractueel verplicht**:

- Een brandverzekering wordt opgelegd via een huurcontract en beschermt de verzekerde wanneer er sprake is van brandschade aan het gebouw of derden en eventueel hun inboedel.
- Een schuldsaldoverzekering is vaak een voorwaarde bij het afsluiten van een woonlening. Deze verzekering zorgt ervoor dat het resterende bedrag van de lening volledig of gedeeltelijk wordt kwijtgescholden bij het overlijden van de kredietnemer.

Verder zijn er ook verzekeringen die wel aan te raden, maar niet verplicht zijn:

- Een **familiale verzekering** is niet verplicht, maar wordt wel sterk aangeraden. Deze verzekering dekt schade die jij of gezinsleden onder hetzelfde dak ongewild aan anderen veroorzaken. Denk bijvoorbeeld aan jongeren die bij een vriend thuis per ongeluk een smartphone of laptop van tafel stoot, waardoor die stuk is. In zo'n situatie kan de familiale verzekering tussenkomen. Je betaalt meestal wel een franchise of vrijstelling: een stukje van de schade dat je zelf moet betalen. De hoogte van dat bedrag staat in de voorwaarden van je verzekeringscontract.
- Een **rechtsbijstandsverzekering** helpt om je rechten te verdedigen. Dat kan nodig zijn wanneer je zelf een schadevergoeding wil krijgen of wanneer iemand anders een schadevergoeding van jou vraagt. Als er geen minnelijke oplossing wordt gevonden, kan deze verzekering tussenkomen in de proceskosten en de kosten van advocaten of experten.
- Een **hospitalisatieverzekering** dekt kosten bij een ziekenhuisopname. Een nacht in het ziekenhuis kan duur zijn en het ziekenfonds betaalt niet alle kosten terug. Daarom kan een hospitalisatieverzekering nuttig zijn.

Tot slot bestaan er nog heel wat andere verzekeringen, maar hierbij moet steeds op maat van de situatie worden bekeken of het een goed idee is deze af te sluiten.

Check de website van Wikifin als je meer achtergrondinformatie wil.

Stap 2: welke verzekeringen zijn relevant voor jongeren?

Bekijk samen welke verzekeringen voor jongeren relevant zijn. Sta stil bij vragen zoals:

- Is deze verzekering verplicht?
- Is deze verzekering aan te raden?
- Waarvoor dient deze verzekering?
- Welke voorwaarden gelden er?
- Wat is wel en niet verzekerd?

Gebruik hiervoor het overzicht op verzekering.be.

Stap 3: leer een verzekeringscontract nalezen

Neem een (fictief) verzekeringscontract en bekijk dit samen. Vraag aan de jongeren om belangrijke informatie aan te duiden, zoals:

- waarvoor je verzekerd bent;
- de voorwaarden die gelden;
- wat wel en niet verzekerd is;
- de kosten die eraan verbonden zijn.

Wikifin zette de belangrijkste info samen in deze checklist.

3.17.4. Hoe werk je hieraan in groep?

Je kan bovenstaande stappen ook in groep bespreken of aan de slag gaan met:

- de verzekeringsquiz 'RiskIt!' van Klassebank.

3.17.5. Naar wie kan je doorverwijzen?

- Mijngeldenik
- Money Time podcast: aflevering waarin de hosts op een vlotte en voor jongeren aantrekkelijke manier bespreken welke verzekeringen nodig zijn.

4. Meten van effecten van financiële educatie

Wil je weten of je begeleiding en de info die je aanreikte heeft geleid tot een beter inzicht bij de jongeren? Dan kan je een effectmeting gebruiken.

Hierbij stel je verschillende vragen aan het begin van het traject of vóór een interventie (zoals een workshop) én op het einde van een traject of interventie. Bij langdurige trajecten kan je hier aan een tussentijdse bevraging toevoegen.

Je vergelijkt na het traject de antwoorden op de verschillende meetmomenten. Zo krijg je zicht op de effecten op vlak van kennis, vaardigheden en gedrag. Interessant is om deze vragen naast jouw ervaring als begeleider van de jongeren te leggen. Je kan zo'n bevraging in een gesprek doen met jongeren of je kan gebruikmaken van een papieren of digitale vragenlijst.

Je kan ook de **onlinevragenlijst** gebruiken die wij maakten. Die is te vinden via de link of de QR-code hieronder. Nadat de deelnemers aan het begin van je traject of interventie de vragenlijst invulden, kan jijzelf op het dashboard hun (anonieme en gegeneraliseerde) antwoorden zien.

Let op: vóór je de vragenlijst gaat gebruiken, moeten wij je dashboard klaarzetten. Geef dus eerst een seintje aan alexander.exelmans@thomasmore.be zodat hij jouw organisatie toevoegt aan de vragenlijst. Hij bezorgt je daarna toegang tot het dashboard voor jouw organisatie. Andere organisaties die deze vragenlijst gebruiken, kunnen de data van jouw organisatie ***niet*** zien.

https://thomasmore.questionpro.eu/geldwijs

Ga je liever **op papier** aan de slag, dan vind je op de volgende pagina's de vragen die opgenomen zijn in de onlinevragenlijst. Je moet zelf de antwoorden analyseren en de verzamelde data veilig bewaren.

We raden aan om in een voormeting enkel de algemene vragen op te nemen. Je kan die aanvullen met thema's waarrond je op korte termijn zal werken. De thema's die overblijven, kan je laten beantwoorden wanneer je inzet op dat thema.

Vragenlijsten op papier

4.1.1. Meetmoment

Peil steeds naar het moment waarop de vragenlijst wordt ingevuld. Zo weet je later of het gaat om een voormeting, nameting of tussentijdse bevraging.

Vraag 1. Op welk moment vul je deze vragenlijst in?

1. Aan het begin van de begeleiding of voor een lesmoment (individueel of in groep)
2. Tussentijds
3. Aan het einde van de begeleiding of na een lesmoment (individueel of in groep)

4.1.2. Algemene vragen

Neem deze algemene vragen steeds op. Zo krijg je een goede inschatting van waar je jongeren staan op het moment dat zij deze vragenlijst invullen. Je kan de antwoorden die jongeren geven op de voormeting vergelijken met de antwoorden die zij geven op de nameting. Zo zie je waar er verschil optreedt.

Vraag 2. Duid voor elke uitspraak hieronder aan in welke mate je op dit moment akkoord gaat.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik ben tevreden over mijn financiële situatie.							
Ik heb het gevoel dat ik controle heb over mijn budget.							
Als ik denk aan alles wat te maken heeft met omgaan met geld, voel ik me onzeker.							
Ik betaal mijn rekeningen op tijd.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Eerder niet akkoord	Eerder akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Voordat ik iets koop, denk ik goed na of ik het wel kan betalen.							
Als ik iets betaal staat er genoeg op mijn rekening.							
Ik weet hoeveel geld er op mijn rekening(en) staat.							
Ik weet waaraan ik mijn geld uitgeef.							
Ik maak regelmatig een overzicht van mijn uitgaven.							
Als ik extra geld krijg (zoals vakantiegeld of een cadeau) geef ik het meteen uit in plaats van het te sparen.							
Ik heb genoeg spaargeld om mijn smartphone te vervangen als deze plots stuk zou zijn.							
Ik stel financiële doelen voor mezelf.							
Ik weet waar ik hulp kan krijgen als ik geldproblemen heb.							
Ik voel me klaar om zelfstandig te gaan wonen.							

4.1.3. Thematische vragen

Om een meer gedetailleerd zicht te krijgen op de situatie en de vooruitgang per thema kan je onderstaande thematische vragen gebruiken. Gebruik deze op het moment dat je met het thema aan de slag gaat.

4.1.3.1. Administratie

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord gaat met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik begrijp wat er in belangrijke papieren en facturen staat.							
Ik weet waarop ik moet letten bij het lezen van belangrijke papieren en facturen.							
Ik weet welke actie ik moet ondernemen met belangrijke papieren en facturen.							
Ik weet waarom het nuttig is om je papieren goed op orde te hebben.							
Ik weet hoe ik mijn belangrijke papieren en facturen op een goede manier kan bewaren.							
Ik bekijk minstens 1 keer per week de brieven en mails die ik kreeg.							
Ik betaal facturen altijd op tijd.							
Ik bewaar mijn belangrijke papieren en facturen op een geordende manier.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.2. Bankieren

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik gebruik de bankapp van mijn bank of doe aan onlinebankieren.							
Ik weet hoe ik me op een veilige manier kan inloggen op onlinebankieren of bankapp.							
Ik kan een overschrijving doen.							
Ik weet wat een gestructureerde mededeling is.							
Ik begrijp hoe een domiciliëring werkt en welke risico's hieraan verbonden zijn.							
Ik gebruik doorlopende opdracht(en).							
Ik ken verschillende manieren om in een winkel te betalen met een zichtrekening.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet wat ik moet doen als ik mijn bankkaart kwijt ben.							
Ik heb een complexe pincode.							
Ik zou de pincode van mijn bankkaart delen met een vriend.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.3. Belastingen

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet of en wanneer ik een belastingenaangifte moet doen.							
Ik begrijp het verschil tussen 'inkomstenjaar' en 'aanslagjaar'.							
Ik weet hoe ik mijn belastingaangifte kan indienen.							
Ik weet welke informatie en documenten ik nodig heb om mijn belastingaangifte in te vullen.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet waar ik de informatie en documenten kan vinden die ik nodig heb om mijn belastingaangifte in te vullen.							
Ik weet waar ik terechtkan voor hulp bij het invullen van mijn belastingaangifte.							
Ik weet wat de gevolgen zijn als ik geen of een foutieve belastingaangifte indien.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.4. Besparen

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik kan voor mezelf bepalen op welke uitgaven ik graag zou besparen en op welke liever niet.							
Ik weet hoe ik energieleveranciers kan vergelijken.							
Ik weet hoe ik telecomproviders kan vergelijken.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet hoe ik ziekenfondsen kan vergelijken.							
Ik weet hoe ik goedkoper boodschappen kan doen.							
Ik weet hoe ik goedkoper gebruik kan maken van vrijetijdsactiviteiten.							
Ik zou tweedehands spullen kopen.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.5. Budgetteren

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet welke vaste uitgaven ik moet doen.							
Ik weet welke vaste inkomsten ik kan verwachten.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet hoeveel geld ik na het betalen van mijn kosten overheb om vrij uit te geven.							
Ik kan een budgetoverzicht opstellen online, op papier of in een app							
Ik kan een jaaroverzicht van mijn inkomsten en uitgaven opstellen.							
Ik weet met welke uitgaven ik rekening moet houden bij het opstellen van een jaaroverzicht.							
Ik ken het verschil tussen uitgaven die moeten en uitgaven die mogen.							
Ik weet welke kosten ik kan verwachten als ik zelfstandig ga wonen.							
Ik kan berekenen hoeveel een kleine regelmatige kost (zoals broodjes of take-away) kosten op maand- en jaarbasis.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.6. Digitale vaardigheden

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik kan een app installeren op een smartphone.							
Ik weet hoe ik naar een website kan surfen.							
Ik kan informatie zoeken op het internet via een zoekmachine.							
Ik weet hoe ik een map kan aanmaken op een computer.							
Ik weet wat Itsme is en waarvoor ik het kan gebruiken/							
Ik heb een eigen e-mailadres.							
Ik kan een mail sturen naar iemand.							
Ik maak gebruik van My eBox							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.7. Huren

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet waarop ik moet letten als ik een huurcontract nalees.							
Ik weet hoe ik op zoek kan naar een woning om te huren.							
Ik kan inschatten of een huurwoning te duur wordt verhuurd.							
Ik weet wat een huurwaarborg is.							
Ik weet welke rechten en plichten ik heb als huurder.							
Ik weet waar ik terechtkan als ik problemen ervaar met mijn verhuurder.							
Ik weet wat een sociale woning is.							
Ik weet hoe ik me kan aanmelden voor een sociale woning.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.8. Inkomen

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik begrijp wat er allemaal op mijn loonbrief staat.							
Ik kan uit een vacature afleiden hoeveel ik zal verdienen (loon en eventuele extra voordelen).							
Ik weet welke regels er gelden als ik wil werken als student.							
Ik weet waar ik kan zoeken naar een (studenten)job.							
Ik begrijp wat de VDAB doet.							
Ik weet dat ik me moet inschrijven als werkzoekende bij de VDAB als ik stop met studeren.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.9. Investeren

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik heb geen interesse om te starten met investeren.							
Ik denk dat ik makkelijk en snel rijk kan worden door te investeren.							
Ik denk dat er geen risico's verbonden zijn aan investeren.							
Ik geloof dat je enkel mag investeren met geld dat je voor lange tijd kan missen.							
Ik weet aan welke voorwaarden ik best voldoe voordat ik begin met investeren.							
Ik weet in welke financiële producten ik kan investeren en hoe deze werken.							
Ik wil investeren in crypto.							
Ik wil investeren in individuele aandelen.							
Ik begrijp welke financiële producten meer of minder risico hebben.							
Ik ga ervan uit dat ik al mijn geïnvesteerde geld kan kwijtspelen.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.10. Kredietkaarten

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet hoe een kredietkaart werkt.							
Ik ken de voor- en nadelen van het gebruiken van een kredietkaart.							
Ik zou een kredietkaart gebruiken om iets te kopen waar ik het geld niet voor heb.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.11. Lenen en kredieten

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet welke vormen van leningen en kredieten er bestaan.							
Ik weet wat JKP betekent en wat de invloed ervan is op mijn lening en aflossingstabel.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik begrijp waarom "lenen geld kost".							
Lenen om een woning te kunnen kopen lijkt mij een slecht idee.							
Ik weet wat de risico's zijn van achteraf betalen (zoals Klarna).							
Lenen om leuke dingen te kunnen doen met vrienden lijkt mij een goed idee.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.12. Omgaan met verleidingen

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet wat ik kan doen om verleidingen te vermijden of te weerstaan.							
Ik weet hoe ik kan ontdekken of een korting of deal echt goedkoper is.							
Ik doe wel eens een impulsaankoop.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet hoe ik het mezelf moeilijker kan maken om een impulsaankoop te doen.							
Als ik iets wil kopen, stel ik mezelf eerst enkele vragen om te ontdekken of ik het wel echt wil en nodig heb.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.13. Phishing en scams

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet wat phishing is en welke gevaren hierbij horen.							
Ik weet hoe ik phishing kan herkennen.							
Ik weet wat ik moet doen als ik gevoelige gegevens deelde of als er plots geld van mijn rekening verdwijnt .							
Ik ken Fraudstop en weet wat zij kunnen doen voor mij.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet wat een ‘geldezel’ is.							
Ik weet waaraan ik het kan herkennen dat iemand van mij een ‘geldezel wil maken.							
Ik weet welke gevolgen het voor mij kan hebben als ik ‘geldezel’ ben voor iemand.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.14. Rechten uitputten

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet bij welke organisaties ik terechtkan om uit te zoeken op welke tegemoetkomingen ik mogelijk recht heb.							
Ik weet op welke website(s) ik kan nakijken of ik ergens recht op heb.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.15. Schulden

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet vanaf wanneer iets een schuld is.							
Ik weet wat de gevolgen kunnen zijn als ik een rekening niet of te laat betaal.							
Ik weet hoe ik er zelf voor kan zorgen dat ik schulden terugbetaal.							
Ik weet waar ik terechtkan als ik hulp nodig heb om schulden te betalen.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.16. Sparen

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik spaar elke maand.							
Ik weet wat te verwachte kosten zijn.							
Ik weet wat onverwachte kosten zijn.							
Ik weet wat een goede noodspaarbuffer is.							
Ik zou liever lenen dan sparen om iets te kunnen kopen.							
Ik spaar voor verwachte kosten.							
Ik heb een noodspaarbuffer of ik spaar hiervoor.							
Ik begrijp wat 'basisrente' is.							
Ik begrijp wat 'getrouwheidspremie' is.							
Ik weet wat een termijnrekening is.							
Ik weet waar ik kan uitzoeken welke spaarrekening het best past bij mijn situatie.							
Ik begrijp waarom het beter is om geld op een spaarrekening te bewaren in plaats van op een zichtrekening.							

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

4.1.3.17. Verzekeringen

Vraag X. Geef aan in welke mate je akkoord bent met deze uitspraken.

	Helemaal niet akkoord	Niet akkoord	Een beetje niet akkoord	Een beetje akkoord	Akkoord	Helemaal akkoord	Niet van toepassing
Ik weet welke verzekeringen verplicht zijn in Vlaanderen/België.							
Ik weet welke verzekeringen interessant kunnen zijn voor mijn situatie.							
Ik weet hoe ik kan nagaan of een verzekering interessant is voor mij.							
Ik begrijp wat er in een verzekeringscontract staat.							
Ik begrijp waarom een verzekering nuttig kan zijn.							
Ik leerde over dit thema in mijn voorziening.							
Ik ben aan de slag gegaan met wat ik hierover leerde.							

5. Leeslijst

Deze toolbox werd gebaseerd op ons onderzoeksrapport. Wil je een overzicht van alle gebruikte bronnen, dan bekijk je best het rapport: Exelmans, A., Peeters, N. & Penne, T. (2026). Geldwijs op eigen benen – Hoe maken we jongeren in de bijzondere jeugdzorg financieel redzaam?. Geel: Thomas More. Hieronder vind je een beknoptere oplijsting van enkele relevante bronnen.

- Andries, M., & Lammersen, G. (2023, juni 29). *Praat niet over ons zonder ons | Movisie*. Movisie. https://www.movisie.nl/publicatie/praat-niet-over-ons-zonder-ons
- Bossaerts, L. (2024). *Wanneer het geheel groter is dan de som der delen. Een onderzoek naar wat de implementatie van de aanbevelingen uit 'Sur ma Route' door het Sociaal Huis in Mechelen betekent voor jongeren in de overgang van jeugdzorg naar zelfstandigheid.* [Bachelorproef tot het behalen van het diploma Bachelor Sociaal Werk]. Karel de Grote hogeschool.
- Cachet vzw. (2011). *Aanbevelingennota "de grote stap": Van voorziening naar zelfstandigheid*. Cachet vzw. https://cachetvzw.be/nl/publicaties/aanbevelingsnota-de-grote-stap
- Clé, A. (2015). *Sur ma Route. Samen op zoek naar een beter parcours van jeugdhulp naar zelfstandigheid.* Cachet vzw. https://cachetvzw.be/uploads/file/files/Cachet-Sur-Ma-Route.pdf
- Frederickx, M., Delanghe, H., Penne, T., & Storms, B. (2025). Kan je menswaardig leven met een minimuminkomen in België? Referentiebudgetten als toetssteen. *Belgisch Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, *66*, 29-77.
- FSMA. (2025, maart 17). *Jongeren willen nog meer leren over geld*. https://www.fsma.be/sites/default/files/media/files/2025-03/2025-03_jongeren-willen-nog-meer-leren.pdf
- Mullainathan, S. & Shafir, E. (2013). Schaarste - Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Amsterdam: Maven Publishing
- Odekerken, M., Out, M., & Stavenuiter, M. (2023). *WERKZAME ELEMENTEN BIJ JONGERENINTERVENTIES, GERICHT OP HET VOORKÓMEN VAN (MOGELIJKE) BETALINGSACHTERSTANDEN*. Verwey-Jonker Insituut. https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2023/01/319016_Werkzame-elementen-bij-jongereninterventies.pdf
- Weijers, M., & Veerman, N. (2023). Nibud-competenties voor financiële redzaamheid. NIBUD. https://www.nibud.nl/leerdoelen-en-competenties/